

TÜRK FOLKLO ARAŞTIRMALARI

MAYIS 1965

İÇİNDEKİLER:

Halk Hikâyelerinde Kahramanların Tanımı	Cahit ÖZTELLİ
Silifke'deki Kürt Köyünün Adı	Kerim YUND
Şeyh Şamil Bir Türk Oyunudur	Zerger Mahir BARANSELI
Türk Süsleme ve Tahta Eşya Sergisi	Mürsel KÖSE
Folklorcularımız : Hikmet Dizdaroğlu	Ali Rıza ÖNDER
Kozandağları ve Kozanoğlu	İhsan ŞİMŞEK
Bucak'ta Hıdırellez ve Bahtıbar	Şener YÜCE
Kandil Resimleri	Malik AKSEL
Dadaloğlu'nun Yeni Bulunan Şiirleri (III)	Orhan Göksel AYDEMİR
Bir Masal : Of ile Kef	Veysel ARSEVEN
Bayburt Aşıklar Bayramı : Aşık Burhani ve Şiirleri	M. K. YANBEY
Ayın Olayları : «Tozlu Yollar»	Bora HINÇER
Denizli Başkarı Köyü Evlenme Âdetleri	Rabia ER

BU YILKI NASREDDİN HOCA ŞENLİKLERİ — SOSYOLOJİ
DERGİSİ — BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI : 190

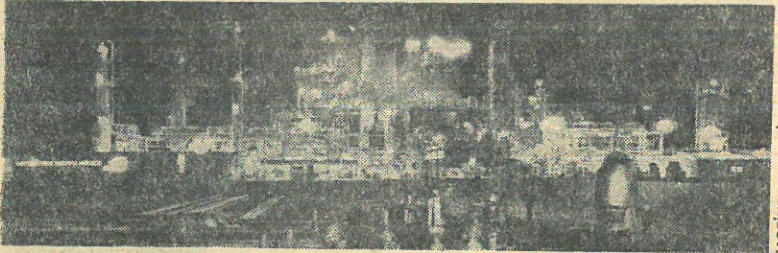
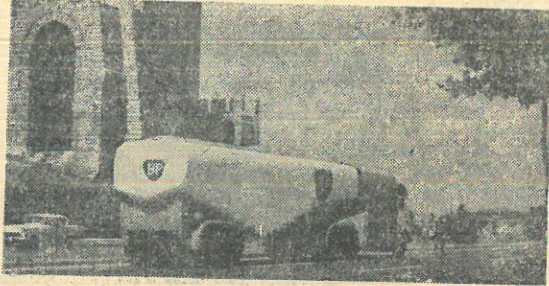
KURUŞ : 100

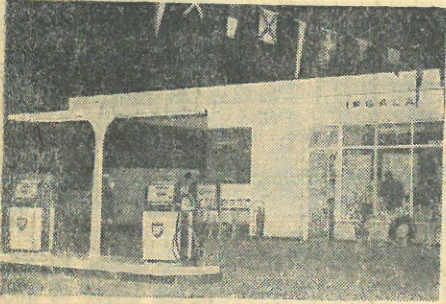
İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

BASIN ORGANİZASYON : 65 40 00

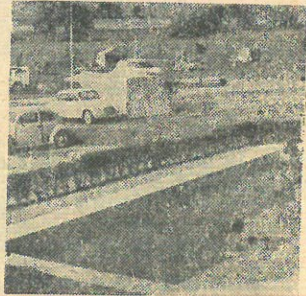
DAĞITIM ŞEBEKESİYLE

TASFİEHANELERİYLE

MODERN SATIŞ SERVİSLERİYLE

TURİZM ENDÜSTRİSİ HİZMETLERİYLE

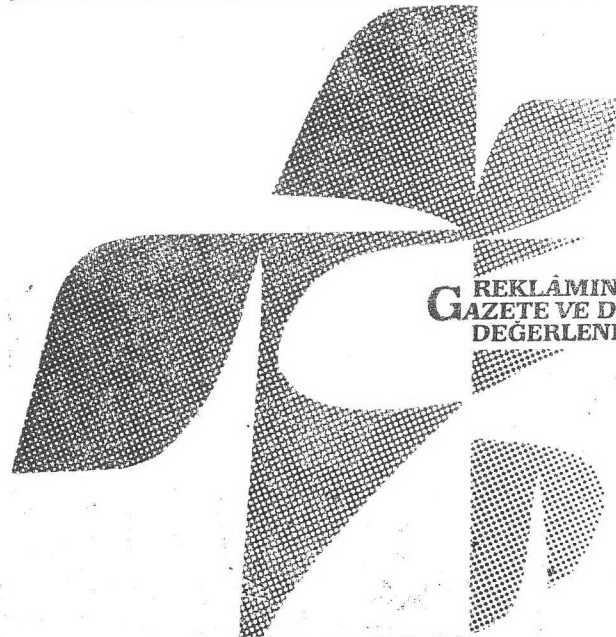
Çeşitli çalışmalarıyla

DAİMA HİZMETİNİZDEDİR

(Basın Organizasyon : 65.101 — 50)

268

269

REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!

BASIN İLÂN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLÂMLARINIZ İÇİN

HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük :

Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01

Telgraf adresi : BASINKURUMU

(Basın : 4348 — 46)

3748-49-50-51
yok.

TÜRK FOLKLOR ARASTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ

SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

No. 190

MAYIS 1965

YIL : 16 — CİLT : 9

Halk Hikâyelerinde Kahramanların Tanımı

Yazan : Cahit ÖZTELLİ

Henüz halk hikâyelerimiz üzerinde gereği gibi çalışmalar yapılmış değildir. Yerli ve yabancı bilginlerin bu konuda hazırladığı birkaç eser dışında hemen hiçbir çalışma yoktur.

Bu eserlerde değişik yönlerden inceleme yapılmış ise de kahramanların tanıtılması konusu ele alınmıştır. Biz bu yazımızda ilk kez bir denemeye girişmek istiyoruz.

Başvurduğumuz yazmalar geçen yüzyılın ortalarına doğru kaleme alınmıştır. Bu yazmalar, hikâyeci, bir topluluğa karşı söylerken saptanmış olup yeni baskılardan daha geniştir. Kimisinde yazıya geçirenin adı ve tarih vardır. Ama, bize öyle geliyor ki, bu yazmalar bir önceki, yani on sekizinci yüzyıldan kalma başka yazmalardan kopya edilmiştir. Çünkü, on dokuzuncu yüzyılda artık kullanılmaz olmuş eski sözcüklere, az olmakla birlikte raslanıyor. Ayrıca, anlatış ta usta hikâyeci mahdır.

Aşağıda örnekleri verirken adlarını bildireceğimiz hikâyeler arasında bir tanesi var ki, bugüne değin hiçbir yerde söz konusu edilmiştir. Bugüne değin bilinmeyen bu hikâyenin adı : «Haleddin Oğlu Bedreddin Beyin Hikâyesi» dir. Yazmanın başında şöyle bir tanıtma var: «Hikâyet-i Haleddin Oğlu Bedreddin Beyin hikâyesidir. Haticetüz Zehrannın fükkaresi (fıkrası yani macerası demek olacak) dir. Vakt-i saadette Sultan Orhan gününde bu maceralar olmuş, aşıkın mâşuk kemalin bulmuş, amma da yorulmuş, yârânı safa vesselâm...»

Bir türküde şöyle bir mısra var: «Bin yüz on birdir sene - güş edip pendimi diğne». Bundan hikâyenin telif tarihi bulunmuş olur sanırım. Kullandığımız bugünkü tarihe göre (1699) oluyor. On yedinci yüzyılın sonlarında telif edilmiş olan bu hikâyenin dili de daha eskiye götürülemez. Ve öyle samyozur ki ele geçen en eski yazma hikâye budur. Tanıtılmasını ayrıca ele almak istediğimiz bu hikâyenin başında kahramanları şöyle tanıtıyor:

«Râvi rivayet - şairan bu yüzden hikâyet - ârifan şöyle hikâyet ederler ki, zaman-ı evvelde ve zaman-ı saltanatlarda Sultan Orhan gününde bir meşayihden kimesne var idi. Adına Şeyh Haleddin derlerdi. Bu meşayihin dar-ı dünyada bir evlâdı var idi. İsmine Bedreddin deyü tabir ederlerdi. Ya nasıl hüsündar idi? Bir melek sima - kameti bâlâ - lebleri hamra - gözleri şehâ - kaşları turra - kâkülü sırma - küçücükten tâye - ömrüne sermaye: Bir ince fidan - âfet-i devran - lebleri mercan - rûy-i Bedeşhan kâkülü reyhan - tahammül mü eder buna can - Yusufu Ken'an - Mısıra sultan - böyle bir oğlan... Kemali yaşı heman on üç ya on dört demekle ber-karar olur. İlâhi, cihan durdukça bu civan mahubu zaman dursun, dediler hep bütün erbab-ı divan.»

Erkek kahramanı böylece tanıttıktan sonra hemen kız kahramana geçiyor:

«Gelindi kıssayı bu yüzden dinle. O vaktin halinde - devrin kemalinde - sadaret mülkün-de - bir vezir-i âlişan - sahib-i merdan - amma

pehlivan - böyle kahrıman, âli cenab merha-
metkânı yoktur. Akranı vaktin Süleymanı -
Hamza-i sani. Pek çok şehreti, şanı var idi.
Adli adalette - zevki safahatte olurlar idi. Gel
kissayı bu yüzden dinle.

Bunun bir kerimesi var idi. İsm-i lâtifine
Haticce-tüz Zehra Hanım demekle tabir olunur
idi. Ya nasıl bir kız idi? Ravzat-i cennetin
hurisi idi. Cemali cennet - ol mah.-ı tal'at - bir
melek sûret - ol misli âfet - bağ.-ı letafet -
yosma kıyafet - naz.-ı nezaket - vermiş me-
tanet - ol yosma fidan - gonca-i handan - rüy-i
gülistan - gel eyle seyran - bakışı nıgehan -
gamzesi fettan - şöyle bir zenan - misli bulun-
maz Züleyha-yi zaman - böyle bir kız ki mah.-ı
revnaktâ câh.-i zenehdan, görenin akli perişan
olur. Sen kıssayı kızdın dinle. Bunun yaşı ke-
mali on bir, on iki yaşında idi. Devlet külâhı
başında idi. Padişaha lâıyk bir kız idi. Bütün
gün zevk-i safahatte - tarzı letafette idi. Gez-
mekte yürümekte idi.»

Böylece Bedreddin Bey hikâyesinde daha
başta, her iki kahramanın tasvirleri oldukça
uzun yapıyor. Burada dikkat: geçen tasvirle-
rin son derece secili olmasıdır. Hattâ çok za-
man ölçüler de denktir. İkinci olarak dikkati
geçen dilin bu tasvirlerde ağırlaşmasıdır. Arap-
ça, Farsça söz ve tamlamalar birbirini kova-
lamakta. Bu hal belki, seci yapabilmek için-
dir. Belki de anlatanın bilgiçlik taslama iste-
ğindedir. Tasvirlerde bu secili anlatım hikâye
gelenegine girmiştir. Başka ve daha sonra
yazıya geçmiş hikâyelerde de daha kısa olarak
rasladığımız bu secili tasvirlerde çoğu zaman
aynı yerlerin anlatılmasına aynı benzetme ve
aynı sözlerle rashiyoruz.

Âşık Garip hikâyesinde Garip şöyle tasvir
edilir. Yalnız sorusu unutulmamalıdır ki her
zaman güzellik için başvurulan bu tasvirler,
daha çok erkek kahramanlar üzerindedir.

«... ve bir de Resül namında bir oğlu var
idi ki henüz onüç ondört yaşında - saadet tacı
başında - ince belli - servi boylu - hokka ağız-
lı - kiraz dudaklı - dürdane dişli - bir karış
gerdanlı - püskürme benli - güvercin topuklu -
naz.-ü istiğnası çok - hüsnünde mahir - ahdine
durmaz - öyle bir beni fülful - saçı sünbül -
derunu fitne-i âhir zaman idi ki ayın ondördü-
ne benzer, ya doğ ya doğayım fahvasınca bir
kerre mah cemaline nazar eden âşık altı sene
uyku yüzüne hasret kabili yok. Bu bir âfet-i
devran idi ki bu minval üzere daima zevk.-ü sa-
fada mütemekkin olup ne kissayı diraz ede-

lim...»

Görülüyor ki Âşık Garip hikâyesinde er-
kek kahraman bir kadın gibi güzellikte tasvir
edilmekte. Bu hikâyede, eski ve yeni varyant-
larında, kadın kahraman Şah Sanem'in tasviri
yoktur. Çünkü, hikâyenin birinci derecede
kahramanı Garip'tir Sanem'in rolü önemsiz sa-
yılacak kerededir.

Garip'in yazmadan aldığımız tasviri, da-
ha sonra basmalarda kısalmış olarak görülü-
yor. Bir taş basmada bu tasvir şöyledir:

«Râviyan.-ı ahbar ve nâkilân.-ı âsar şöyle
rivayet ederler ki zaman.-ı sabıkta Hoca Ahmet
namında bir bezirgân var idi. Bir kızı ile Re-
sül namında bir oğlu var idi. Ondört yaşında -
saadet tacı başında - hüsnüne bi-misal - saçı
sümbül - fitne-i zaman - ayın ondördüne ben-
zer - cemaline bakan âşık olur. Böyle bir âfet-i
devran bakışı cellâda benzer bir kahraman idi
ki daima safada ber.karar idi.»

Ferhat ile Şirin hikâyesinde, kadın kah-
raman Şirin şöyle tasvir ediliyor:

«... Güya Züleyha-yi sâni idi. Çeşm.-ü
ebrûsu câr, kirpikleri tır, kaşları keman, bir
âfet-i zaman; henüz onüç ondört yaşında, dev-
let külâhı başında ve hem şeh.-i mezkurda hü-
nû gayet meşhur idi, (beyt) Devr.-i Âdem'den
beri gelmemiş dünyaya sen gibi güzel - ismi
Şirin, kendi şirin, sözü şirin bir güzel.»

Bazı hikâyelerde yukarıda verilen klişeleş-
miş benzetmelerle birlikte daha sade ve başka
tasvirlerle de raslanır. Hürşit ile Mahmihi hi-
kâyesinde Hürşit pek sade olarak tasvir edilir.
Şöyle ki:

«Hak Taalâ Hazretleri Hürşid'e bir cema-
l vermiş idi ki, Yusufu sani idi. Ve Hürşit dahi
kâmil idi ki, ben şehzadeyim deyü kebir etmez-
di. Fahih lisan ve akıl.dâne idi. Çok gezmiş Os-
manlılar ile konuşurdu.»

Hürşid'in bu sade tasviri yanında aynı hi-
kâyenin kadın kahramanı bir yandan yukarıda
verilen secili ve ağır dil yanında, başka yaz-
malarda görmediğimiz sözler ve sade dili bulu-
yoruz:

«Vaktasında bir kız zuhur eyledi ki dil ile
vasfa gelmez. Analar öyle bir kız ne doğurur,
ne doğuracaktır. Bir kaşı keman - âfet-i dev-
ran - taze fidan - hokka dehan - mahub.-i za-
man - lebleri mercan - bir karış gerdan - ince
meyan; Kaşları yaya - gözler aya - kirpik
kara - öyle bir civan ki alı al - kırmızısı kırmı-
zı ve yanak kırmızı. Eğer yanılıp topuğuna bir

Araştırmalar :

Silifkede'ki Kürtler Köyünün Adı

Yazan : Kerim YUND

Son yıllarda İçişleri Bakanlığınca adı
«Pelitpınarı» olarak değiştirilen bu köy halkı
özbe öz Türktür. Buralı biri «Kürtler» köyü-
nün adını şöyle anlatmıştır :

Daha köy kurulmadan bu yer çiftlik imiş.
Mal sahibi işçilerine «şu haberi filancaya ula-
ştırın haydin kurtlarını» demiş. Sonradan da
«Kurtlar» sözü «Kürtler» olmuştur. 1960 yılı-
dan beri köyün adı «Pelitpınarı» olmuştur.
Pelit arabca belut'tan hozma bir kelime olup
kabağağ «meşe» demektir. Pınar da türkçe
olup kaynak demektir. Değiştirme yapılırken
pelidin de türkçesi konya çok iyi olurdu. Çün-
ki Pelitpınarı buralarda bilinen, söylenen bir
yer adı değildir, köyün devlet adıdır. Soy ad-
larından İçişleri Bakanlığının tecrübe sahibi
olmasını beklerdik.

Bugün «kürt» deyince aklımıza farsça,
arabça, türkçe karışımı bir dille konuşan top-
luluk gelmektedir. Bu topluluğu kuranların
aşlı Türktür. Kaldı ki «kürt» türkçe kelime-
lerden biridir de: Kaşgarlı Mahmut'un Diva-

fiske ile dokunsa kırk gün, kırk gece tirtir tit-
rersin ve cemalini görenin vücuduna hareket-i
arz düşüp titrer... Heman Hürşit anı görüp,
aklı gidüp, mest-i lâiyü akıl olup bir vâfir yat-
tı.»

Hikâye anlatıcısının kişisel gücü ile az çok
değişmekle birlikte bu kahraman tasvirleri yal-
nız güzellik konusundadır. Başka yönlerden
onları tanıtmıyorlar. O da kaş, göz, boy, bel,
ağız gibi divan ve halk şairlerinin tasvirlerinin
tıpkısıdır. Ama, ikinci Meşrutiyetten sonra ba-
sılan hikâyeler yeniden elden geçirilerek dilde
bir sadeleşmeye ve romana daha yakın bir bi-
çim vermeye çalışılmıştır. Bir örnek vere-
lim :

Çünkü, cemali ay gibi değirmi ve kar gi-
bi beyaz, parlak yıldız gibi gözlerin üstünde
hilâl kaşlar yay gibi çekilmiş, kumral saçlar
alın ortasından iki tarafa ayrılmış, başında
bir elmas çelenk. Zülfler yanaklara serpilmiş,
gayet yanık bakış, gerdan bir karış, fidan gibi
boş, ince bel, duruşu melek.veş, reftarı gayet
hoş, cilvekârlıkta bi-menent, şivekârlıkta bi-
akran, onüç ondört yaşında bir nevrete-i ci-
han....»

Halk hikâyelerinde bu klişeleşmiş kahra-

manında, Kürt: dallarından kamçı, yay, ok yapı-
lan «kayın» ağacının bir başka adı, olarak ya-
zılıdır.

«Türkiyede Halk Ağzından Derleme Kla-
vuzu» nda da, Kürt: Kar yığını, kar topu ola-
rak yazılıdır.

Hüsamet'in Yaşar'ın Amasya Tarihi'nin
3. cildinin 18. sf. sinde Kürt kelimesinin öztürk-
çe olduğu ve Mısır Türk Beylerinden bir ka-
şının da «Kürt» adını taşıdığı sayın general
Nazmi Çağan bildirmektedir.

İçişleri Bakanlığının 1933 yılında çıkardığı
«Köylerimiz» kitabında, kürt sözü ile ilgili bir
çok köy adları var ki, bunların çoğunda bu gün
kürt topluluğundan, yani kürtçe konuşanlardan
eser yoktur.

Şu ışık altında «Kürtler» köyünü, «Kürt»
adlı bir Türk'ün kurduğu gerçeğe uyar. Za-
ten bu köye halk hem «Kürtler», hem de «Kürt»
der. Bu durum da bizim görüşümüzü destek-
liyen bir tanıktır.

man tasvirleri dışında, ikinci derecede kalanla-
rın hiçbir zaman tasvirleri yapılmıyor. Onları
ancak dinleyen ya da okuyanın hayaline bı-
rakıyor. Her hikâyede de birinci kahramanla-
rın her zaman tasvir edilmedikleri görülmüyor.
Bu klişe tasvirler bir gelenek yaratarak basma
kalıp durumuna girmiştir.

Anlatan, gelenek zoru ile tasvire baş-
larken, esas bütün hikâyeye hâkim olan sade
dili bırakarak divan dilini kullanıyor, ustaca
seciler yapıyor. Bunlar da basma kalıp olduk-
ları için, kişilik gösteremiyor pek.

Bu seci ve ağır dilde, daha çok onyedinci
yüzyılda Âşık Ömer'le başlayan divan şiirini
takliden izleri görülür. Az çok okumuş saz
şairleri halk şiirine divan edebiyatının benzet-
melerini sokmuşlardı. Bu yolla halk hikâyeleri
de dilini bozdu. Örneğin Âşık Ömer, Gevheri
gibi âşıkların şiirlerinde, yukarıda verilen ben-
zetmelere bol bol raslanır.

Hikâyelerin genellikle dili sadedir. Zaten
başka türlü de olamaz. Çünkü, dinleyici halk-
tır. Bunlar okumak için meydana getirilmemiş
olup topluma karşı sözlü olarak anlatılmak zo-
rundadır. Bu bakımdan sade olmaktadır.

Şeyh Şamil Bir Türk Oyunudur

Yazan : Zerger Mahir BARANSELI

Türk Folklor Araştırmaları Dergisinin 187. sayısında (s. 3661) Nejat Birdoğan imzasıyla, «Büyük Türk Mücahiti Şeyh Şamil ve Oyunu Meselesi» diye bir yazı yayınlandı.

Peşinen şunu söyleyelim ki, yazının sadece şahsa çatmak gayesi ile yazıldığı hemen her satırında kendisini gösteriyor. Şeyh Şamil Oyunu üzerine Okun Dergisinde KIRZIOĞLU M. FAHRETTİN, müstear bir adla, aynı mealde bir yazı yayınlamıştı. Bütün Karşılar üzüldüler. M. Metin ÖREN de bu üzüntülere tercüman olarak KARSELİ ve ORKUN dergilerinin de birer inceleme yazısı yayınladı. Madem Şeyh Şamil hakkında olumlu bir inceleme vardı ben neden yazıyorum?

Özbe öz Türk oyunu olan Şeyh Şamil için yanlış bir hüküm verilmiş, en mühimi - Türk Folklor Araştırmaları gibi folklor konusunda sıhatli bilgiler veren bir dergimizde - üzücü de olsa - yayınlanmıştır.

Yazının Sahibi Nejat Birdoğan Kars folkloru üzerine bir çok araştırmalar yapmış, SU diye bir folklor gazetesi çıkararak Kars'ın bu yönden susuzluğunu gidermeye çalışmıştı. Kendisiyle bizzat Şeyh Şamil Oyunu hakkında konuştuğum. Ben fikrimde ısrar edince sayın hocam: «Bu hususta benim her hangi bir araştırmam yoktur. Kirzioğlu'na mektup yazıp soracağım» demişti. Her halde sormuş olacak...

Yazıda Şeyh Şamil'in şahsıyla ilgili bir giriş yaptıktan sonra oyununa geçiyor.

ŞAMİL OYUNU :

Oyun aslında Kafkas ve Anadolu Türk oyunlarından çeşitli figürler alınarak Hacı Üzeyr Beyli ve kardeşi Mecnun Bey tarafından müştereken kompozite edilmiştir. Temel olarak da KIRKBAIYR oyununun alındığı zannedilmektedir. Kafkasyada, İmam Şamil zamanında bir çok Türk oyunlarının bulunacağı bir gerçektir. Yalnız bu; «Şeyh Şamil kalkıp oyun oynuyordu» manasına alınmamalı. Nejat Birdoğan ufak bir kaymayla büyük bir koz buluyor ki Şeyh Şamil oyun oynamaz fikrinden hareket ediyor. Zaten kimse «Şamil oyun oynuyordu.» demiyor. (Bu hususta halk arasında bir «Gemi hikâyesi» var ki gerçekte hiç bir

alâkası yoktur. Karseli Dergisi, sayı: 7, Kars Oyunlarında Anlatım; Zerger Mahir Baranse. li) Yukarıda da söylendiği gibi oyun sonradan kompozite edilmiştir. Şeyh Şamil'in kahramanlığı bu oyunla dramatize edilir gibidir. Yalnız Şamil'in sevdiği bir oyunun temel ahıdığı söylenebilirse de şimdilik elde kesin bir şey yoktur. (Bu hususta şunu hatırlatmak yerinde olur: Güneydoğu Anadolu'da ve Artvin'de Kırkbayır diye adlandırılan bir oyunun müziği ve figürleri Şamil'in figürlerine çok benzer. mektedir.)

Şimdi Nejat Birdoğan'ın iddialarını cevaplandırmaya çalışalım. Bu şekilde oyunun mahiyeti de tamamen ortaya çıkacaktır. İlk oyun diğer oyunlardan ayrılmaz; Nejat Bey: «... Şeyh Şamil bazı yerlerde Kazaska, bazı yerlerde de sadece Şamil adını alır» diyor. Halbuki Kazaska, Larzinka, Çerkeska bunlar ayrı ayrı oyunlar olup Şamil/Şeyh Şamil ile de her hangi bir ilgileri yoktur. Nejat Birdoğan oyunun ashna girmek istemiş: «Oyunu güzel oynayan kimse çalgının ritmine uyarak, önce ağır bir melodi ile kıvrınmağa başlar. Bunda bir diz çöküşü ve ellerle yakarış havası ağır basar.» diyor. Başka bir yerde de şöyle devam ediyor: «Bu ağır başlayışta yukarıda da işaret ettiğimiz gibi bir yalvarış sezilir. Bu esasında bir gaye ile yapılmıştır. Şamil 1859 yılının 25 Ağustosunda GUNİP'de esir olan RUS mareşali BARYATINSKI'nin önünde büyük Türk'ün eğilmesini ve şefaahat dilemesini canlandırmak kasdıyla yapılmıştır.» Burada da müthiş bir yanlışlık vardır. Yukarıda işaret edilen, Şamil'in oyun oynamaması meselesi ortaya çıkar. Bir daha tekrar edelim, Şamil oyun oynamamıştır. Ayrıca oyunda falanca generale yalvarma diye bir şey yoktur. Eğer bir dramatize aramak icabederse; birinci kısım dua kısmıdır ve Tanrıya dua ediliyor. Oyunu 4 kısımda incelemek mümkündür:

1 — DUA : Bu kısımda kız oyuncu ağır bir müzikle piste çıkar. Savaşdaki erkek için (Generale değil) Tanrıya dua eder. Müzik ağır, figürler basit ve sekişlidir.

2 — İkinci kısımda müzik (Bugünkü haliyle) 3/4 vals temposundadır. Kız pisti terk

ARAŞTIRMALARI

eder, erkek oyuncular sahneye çıkarlar. (Asıl oyuncu girmemiştir). Her biri bir köşeyi alır. Bazan da fert olarak figür gösterisi yaparlar.

3 — Müziğin en hareketli olduğu zamandır. Asıl oyuncu sahneye çıkar.

4 — Bunu üçüncü kısım ile beraber incelemek de mümkündür. Bu kısımda oyuncu bıçak, hançer numaraları yapar ve pisti terkederler.

İşte oyunun seyri budur. Yoksa Nejat Beyin «MUMLAMA, TABAN - BURUN, ÇAPRAZ, SAĞ - SOL» diye adlandırmaya çalıştığı basit figürlerle Şamil Oyunu oynanamaz.

Oyunun kasıtlı olarak yapılmasına gelince... Şu cümleleri okuyalım: «Şamil oyunu ilk çıktığı zaman MOLITVA/MOLITVA ŞAMİLA adını taşıyordu. Şamil'in duası adını taşıyan bu oyunda «LAILAHA İLLALLAHU» diye başlayan ünlü zikre Rusça olarak 4 defa tekrar edilmektedir.» Başka bir yerde: «... İşte bu Temürhan - Şura kasabasında bir Rus / Yahudisi Molitva/Şamila (Şamil'in Duası) isimli bu oyunu yaptı ve besteledi.»

Her şeyi bir yana bırakıp mantığımızla konuşacak olursak, bir yahudi bestelemiş olsa dahi madem oyunun dua kısmı Rus generaline yakarıştır (!) Şamil'in Tanrısına duasını neden 4 defa tekrar ettirsin? Görüldüğü gibi dua kısmını Nejat Bey bazan generale, bazan da Tanrıya çeviriyor. Bu da bir folklorcu için küçümsenmeyecek bir hata olmalı...

Kaldı ki Şamil (25 Ağustos 1859 değil. Böyle bir tarih yoktur.) 6 Eylül 1859 tarihinde teslim olduğu zaman Çar bütün ihtimamı göstermiş ve kendisini bir şey sanan prensleri dahi bu yüzden cezalandırmıştı. 11 Eylül 1859 tarihinde Petersburg'da nasıl karşılandığını, serrefli üniforması ile serbestçe nasıl dolaştığını hepimiz biliriz. Ayrıca, «MUKADDES SAVAŞ» ilân edildiği zaman bir çok Rus düşünürlerinin dahi Şamil'i methettiği sabittir. (Şeyh Şamil - Şimali Kafkasya İstiklal Mücadelesi; Hızaloğlu Mustafa Zihni. Serdengeçti Nesriyatı Nu. 14) Böyle bir ortamda hiç bir akıllı çıkıp Şamil falancaya baş eğdi diyemez her halde...

Kıyafet konusuna gelince: Bu konuda uzun uzadıya tartışmaya lüzum görmüyorum. Şamil'in kendi kıyafetine bakmak kâfidir. «Rus Kazak alaylarına mensup kimselerin vezneli

çerkeskalarını giyerek köylerine kentlerine dönenlerin de bu Molitva/Şamila oyunu ile beraber o kılığı ve lezginika modasını getirmiştir» demek Şamili de suçlamak oluyor gibime geldi. Vezneli Çuha Kafkas Türklerinin öz be öz kıyafetlerindedir. (İmam Şamil - Dağıstan Aslamı; Tarık Mümtaz Göztepe; 1960 - Şeyh Şamil: Hızaloğlu Mustafa Zihni; 1958 ve Birleşik Kafkasya Dergisi Sayı: 3 s. 6. Bu üç kaynaktaki fotoğraflar Dağıstan kıyafetini gösterir. Hattâ son kaynaktaki fotoğraf «Uçkulan»da Karaçaylıların olup 19. yy. a aittir.)

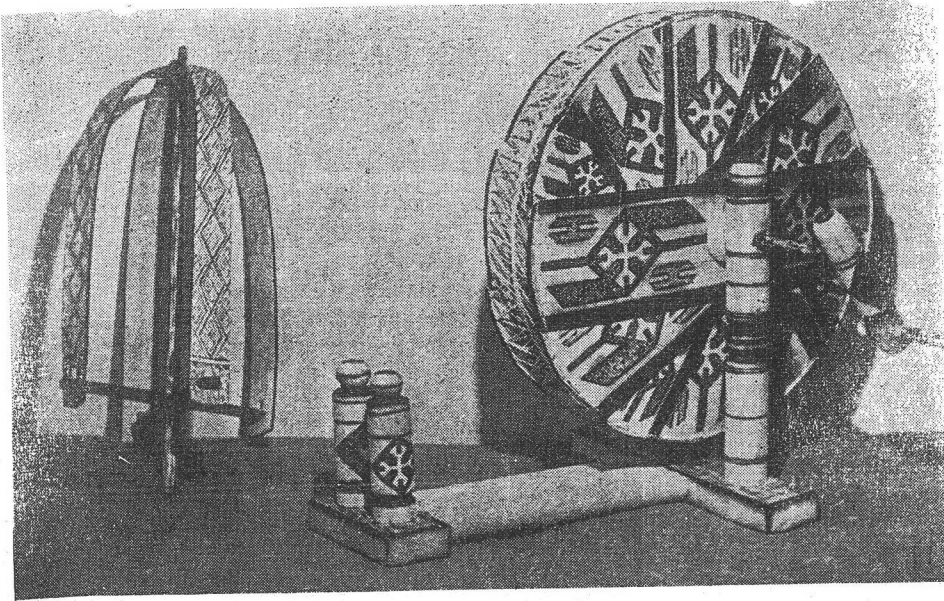
«Bu adı taşıyan oyun Türk Folklor çalgıları olan saz ve davul zurna ile çalınmaz» deniyor ve oyunun Türk Folkloruyla ilgisinin olmadığı hükümüne varılıyor. Bu ifadede Türk folklor çalgıları sadece davul zurna ve sazdır sonucu çıkar ki her halde Hocam kendisinin olan bu hükmü kabul edemez. Bizim bildiğimiz folklorumuzda kemence, tulum, def v.b. çalgıların da özel bir yeri vardır. Kafkasya Türkleri buna bir çalgı daha katmıştır. Şeyh Şamil ve bütün Kafkasya oyunları Kemence, Azerbaycan Defi, Tar ile çalınır. Bu çalgıları çalanların şimdiki olmasından veya başka sebeplerden Akerdeon, Klarnet ve Bateria ile çalıyor. Bu şekilde oyunların modernize edilmesine biz de taraftar değiliz. Ama bütün bunlar yanlış hükme götürmemeli.

Şurasını söylemeden geçemeyeceğim: Şeyh Şamil Oyununu oynayanlar hiç bir zaman ayrılık yaratıyorlar. Onlar Türk folkloruna bir oyun kazandırmamın mutluluğu indeler. Ortada bir ayrılık varsa bunu Kafkas Türklerinin oyunlarını inkâr edenler yaratıyorlar.

Türk Süsleme ve Tahta Eşya Sergisi

Yazan : Mürsel KÖSE

Dağlama suretiyle yapılmış tahta eşyalardan; Çıkrık.

Mart ayı sonlarına doğru, Ankara'da İmar ve İskân Bakanlığı'nın alt kat salonlarında bir sergi açıldı. Açıkça belirtelim ki, bu güne dek, türlü konularda görüp gezdiğimiz sergilerden hiçbirisi, bizi bu denli etkilememişti.

Cümle kapısından girdiğimizde, müracaat memurundan sergi salonuna nereden geçeceğimizi sorduk. Fakat kendisi ile konuşmakta olan genç ve güler yüzlü bir Yüzbaşı cevap verdi, «buyurunuz, şuradan geçeceksiniz» diye bize yol gösterdi ve sonra da, sıkılgan bir eda ile, «sergi benimdir, ben de hemen geliyorum» diye ekledi. Gerçekten, biraz sonra geldi. Ama biz salona ayağımızı basar basmaz, büyülenmiştik bile.

Sevinç gözyaşının ne olduğunu bilenlere ifade etmek isterim ki, bu özli yapıtlar karşısında kendimi zor tutuyordum. Sanatçı, yanımıza dek yaklaşmıştı ama, onunla konuşmak, onu tebrik ve takdir etmek için kelime bulmak, - hele o anda - ne mümkün. Evet, henüz adını bile bilmediğimiz bu kişi ile ömrümüzde ilk defa karşılaşuyorduk. Fakat ilk defa tanışmak da ne demek? Yapıtlarının verdiği duygu-

lar, gönlümüzü ona doğru itelemiş, bizi bir anda, ezeli bir dost haline getirmişti.

Özellikle İskandinav memleketleri ile Bulgaristan'da rastlanan bu tip çalışmalara, Fransızlar «Pyrogravure» (yakarak gravür) diyorlar. Sanatçı buna, yatkın bir deyimle «dağlama» adını vermiş. İşte biz böyle yapıtlardan derlenmiş bir sergi seyrediyoruz. Ama, çok özellikler taşıyan bir sergi.

Hani zaman zaman, turistik eşya satan dükkanların vitrinlerinde, düz tahtalar, ya da tahta tabaklar üzerine, «dağlama» (yakma) suretiyle ve bazan boya da eklenerek yapılmış türlü kompozisyonlar görürüz ya; işte o tip bir çalışmayı, sanatçı, bu sefer, Türk köylüsünün kullanmakta olduğu her çeşit ahşap eşya üzerine işlemiş.

Bu eşyalar içerisinde neler yok ki, onların bütünü burada tek tek sıralamanın imkânı var. Köy yerinde kullanılan türlü mutfak eşyaları, ziraat aletleri, süs eşyaları. Hepsi de kendi orijinali üzerine. Ufak ağaç çuvaldızdan tutunuz da, kaşıklar, kepeçler, yağlıklar, ya-nyıklar, taraklar, su kapları, hamur takımları,

ARAŞTIRMALARI

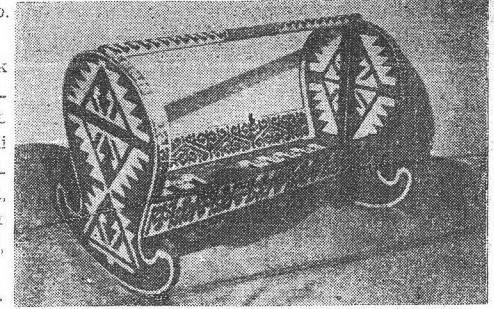
tokmaklar, lâmbahıklar, türlü dokuma aletleri, at köstekleri, hayvan bağları, beldenatlar, çalgı aletleri, ölçekler, döven, araba tekerlekleri vb. vb. hepsi 350 parça.

Üç beş tanesi bir yana, geri kalanı Türk köylüsünün öz malı olan bütün bu eşyanın üzerine, dağlama yoluyla işlenmiş 500 çeşit yinciden öz Türk motifi. Halı, kilim, çorap, çini ve kumaşlardan alınmış. 350 parça eşya üzerine, 500 çeşit motif, dile kolay. Her şekil değil, her şeklin her milimetresi, her noktası ayrı bir özentinin verimi. Bir motifi birkaç eşyada değil, bir eşyada birkaç çeşit motif kullanılarak.

Kimi zamanlar resim sergileri açılır; gidersiniz, bir yığın tablo. Her tabloda bir yığın renk. Ve bir o kadar bilmece! Kimseye cahillikle itham edilirim korkusu ile birşey soramazsınız.

Hüsnü Züher'in yapıtları, öyle salt sanatçılara değil, her şeyden önce Türk'e, Türk'ün gönlüne, Türk'ün benliğine, Türk'ün ruhuna; sözün kısası, bana sesleniyor.

Sanatçı, bir kere, malzeme olarak, öyle düz yüzeyli tahtaları değil, doğrudan doğruya Türk köylüsünün, kadını ile, erkeği ile, her türlü işinde kullandığı, her çeşit ahşap aletleri seçmiş. Her aletin kendi biçimine gidecek motifi, kendi üzerine dağlama yoluyla işlemiş.

Başka bir eser : Beşik

Motifler de Türk köylü kızlarının, gelinlerinin, analarının, yıllar öncesi, kendi zevklerini tatmin için, çoğunlukla, halı, kilim, çorap vb. gibi şeylerde kullandıkları, saf, temiz ve her türlü iddiadan uzak, duygulardan süzülme motiflerle, yine asırlar öncesi sanatçılarımızın yaratıp kullandıkları kilim, çini ve kumaş desenleri.

Bütün yapıtların dikkate değer diğer bir özelliği de, çalışmalarda gerek dağlama sanatının tekniğine ve gerek kullanılan malzemenin aslına ve özüne bağlı kalınmış olmasıdır. Baş-

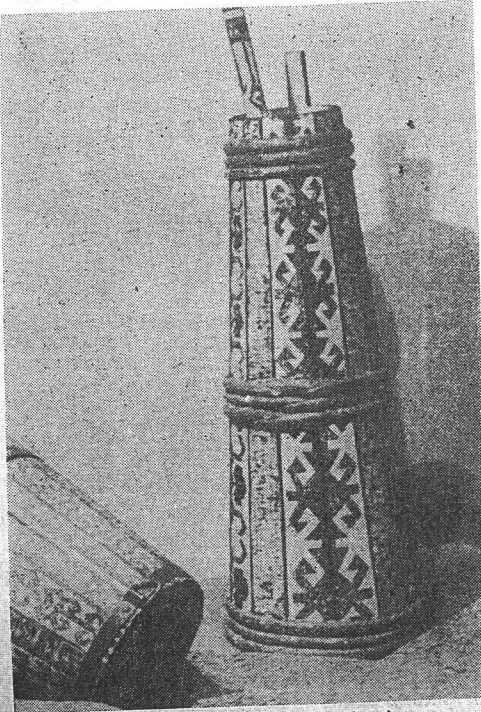

Sergilenen oyma ve yapma, Çamçak, Çötöre, Boduç ve Testiler.

ka bir deyimle, işe boya katmak ve şekilleri modernize etmek gibi düşüncelerden kaçınılmış olmasıdır.

Kıscacası, değerli sanatçı, resmî iş saatları dışındaki zamanlarını özülü bir şekilde kıymetlendirmiş. Tıpkı, her çiçekten aldığı küçücük damlalardan ibaret özuları, kursağından geçirip, bal haline getirdikten sonra, peteğine dolurup, kovamında biriktiren arılar gibi; Anadolu'da her uğradığı köyden, daha doğrusu folklor hazinesinden boş dönmemiş. Bir şeyler almış, almasını bilmiş; sonra bütün topladıklarını, kendi irade, sabır, kabiliyet ve sanat gücünün süzgecinden geçirerek biriktirmiş. Yedi yıllık bir çaba sonunda, güçlü bir san'at hareketi ile birlikte, özellikle Türk folklor ve etnoğrafyası bakımından, halk kültürümüzün sevki ile işte bu çok değerli koleksiyonu gözlerimizin önüne sermiş.

Hüsnü Züher bu sergisi ile, sanat severlerden de çok, folklorcuların gönlünü fethetti. Umut ediyoruz ki, bu hareket ilgililerin gözünden kaçmayacak, bu yapıtlar yurt içinde ve yurt dışında, defalarca sergilenmek inkâmı bulacaktır.

Sergiden bir köşe : Yayık

Bize gelen KİTAPLAR

* Sadi Yaver ATAMAN : «Okullar İçin HALK MÜZİĞİ ve Müsamere Türküleri». Söz ve notalarıyla sayısı yüze yaklaşan tekerleme, deyiş, bilmece, bulmaca, çocuk topluluk oyunları ve türküler. Anten Yayinevi, P. K. 1264, İstanbul. 16x24 cm. boyunda, 112 sayfa, 7,5 lira.

* ATATÜRK : «Söylev» (Nutuk). II. Cilt. Bugünkü dile çevrilmesinde çalışanlar: Dr. Mehmet Tuğrul, Salâh Bırsel, Cahit Öztelli, Hamdi Olcay. Türk Dil Kurumu Yayınları : 220/2. 16x24 boyunda, 328 (297. sayfadan 624. sayfaya kadar) sayfa, 10 lira.

* Hector MALOT - Nihâl Yalaza TALUY : «Kimsesiz Çocuk». Varlık Çocuk Klasikleri: 15. 12x17 boyunda, 72 sayfa, 1 lira.

* Gerhard KÖHNEN - Dr. Tunay AK-OĞLU : «Dünya Ekonomi Tarihi». Başlangıcından bugüne kadar. Varlık Faydalı Kitaplar: 45. 12x17 boyunda, 280 sayfa, 5 lira.

* Osman TÜRKAY : «T. Stern Eliot, Seçme Şiirler». Yeditepe Dünya Şaheserlerinden Seçmeler: 3. 14x20 boyunda, 48 sayfa, 300 kuruş.

* Maksim GORKİ - Hasan Ali EDİZ : «Soytarı». Hikâyeler, İkinci baskı. Yeditepe Yayınları: 149. 20x14 boyunda, 160 sayfa, 500 kuruş.

* Prens SABAHATTİN : «Türkiye Nasıl Kurtarılabılır». Prof. Nurettin Şazi Kösemihâl'in önsüzü ve Muzaffer Sencer'in bir yazısı ile. Elif Kitabevi, Sosyologlar Dizisi : 1. 14x20 boyunda, 64 sayfa, 4 lira.

* Duran ABACI : «Sanatoryumdan». Roman. 12x16 boyunda, 88 sayfa, 5 lira.

* Ministerio de Informacion y Turismo - Servicio de Publicaciones, Espana : «1965 TOURIST CALENDER - 1965 Turist Takvimi». İspanya'ya gidecek turistler için hazırlanmıştır. İspanya'da 1965 de yapılacak bütün kültürel, sportif, artistik ve bilhassa folklorik festival ve eğlencelerin yerleri ve tarihleri. Bu yerlerin özellikleri hakkında bilgiler. İngilizce. 23x13 boyunda, 242 sayfa. Avenida del Generalísimo, 39—Madrid 16—Espana.

Hikmet Dizdaroğlu

Yazan : Ali Rıza ÖNDER

14 nisan 1917 de (Rumi I nisan 1333) Zile'de doğdu. Ataları Kafkasyalıdır. Sonraları Kafkasya'dan göç ederek Kars'a yerleşmişlerdir. Dedesi İbrahim Efendi, Kars'ta ticaretle uğraşıyordu. 1877-1878 Türk-Rus savaşı sırasında Kars Ruslara bırakılınca, İbrahim Efendi, ailesini yanına alarak Erzurum'a geldi. Hikmet Dizdaroğlu'nun babası Mehmet Şevki Bey, İbrahim Efendinin iki oğlundan küçük olanıdır.

Mehmet Şevki Efendi ilkin medresede okumuş, sonra da askeri lisede öğrenim görmüştür. Şiire ve edebiyata meraklı bir kişidir. Aruzla ve hece ölçüsü ile yazılmış başanlı şiirleri vardır. Narman'da askerliğini yaparken Narmanlı Aşık Sümmani ile arkadaşlık yapmış, dostluğunu kazanmış, bir çok şiirlerini ağzından not ederek unutulmalarını önlemiştir. Bu şiirler Hikmet Dizdaroğlu'ndadır. M.Şevki Efendi; bucağın müdürlüğü, kaymakamlık gibi çeşitli yönetim hizmetlerinde bulunmuş, sonra öğretmenliğe geçerek ölümüne değin (1943) bu görevde kalmıştır. Birinci Dünya Savaşı sırasında Tercan kaymakamı iken Rus istilâsı üzerine batıya göçerek Zile'ye gelmiştir. Zile'de, Belediye Başkanı, Muhacir İskân Komisyonu Başkanı ve İaşe Komisyonu Başkanı olarak çalışmıştır. Bu sırada, 1917 yılında Hikmet Dizdaroğlu dünyaya gelmiştir.

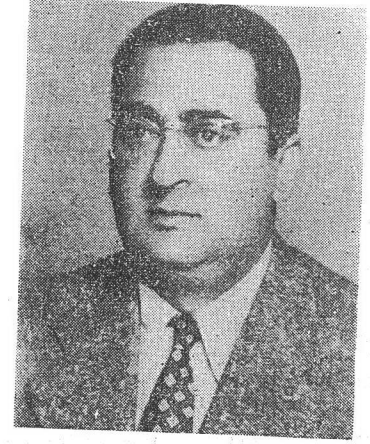
H. Dizdaroğlu'nun anası Hafize Hanım, Tercanlıdır; Akkoyunlulardan gelen bir ailenin çocuğudur. Fatih ile Uzun Hasan'ın savaştıkları Otlukbeli, bu ailenin çiftliğidir. Çiftlik ve yörelerinde, zaman zaman bu savaşın çeşitli kalıntılarına rastlanmaktadır. Dizdaroğlu evli ve üç kız babasıdır.

İlk öğrenimini yaptığı altı yıllık İspir Nüme Mektebi'ni 1927 de bitirmiştir. Bir süre ara verdikten sonra, Erzurum Öğretmen okulunda orta öğrenim yapmış ve 1937 de diploma almıştır. Yüksek öğrenimini Ankara'da yaparak 1939 da Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümünden mezun olmuştur.

Çalıştığı yerler ve bulunduğu görevler şunlardır :

Zonguldak Çelikel Lisesi Türkçe Öğretmenliği (Ekim 1939-Nisan 1940), Kastamonu Lisesi Türkçe Öğretmenliği (Nisan 1940 - Eylül

1943), Burdur Ortaokulu Türkçe Öğretmenliği (Ekim 1943 - Ekim 1949), Burdur Ortaokulu Müdürlüğü (Kasım 1949 - Eylül 1951), Uşak Ortaokulu Müdürlüğü (Ekim 1951 - Ağustos 1953), Muğla Ortaokulu Müdürlüğü (Eylül 1953 - Ağustos 1954), Muğla Lisesi Müdürlüğü (Eylül 1954 - Kasım 1956), Tire Ortaokulu Müdürlüğü (Aralık 1956 - Kasım 1960), Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dai-

Hikmet Dizdaroğlu

resi Raportörlüğü (Aralık 1960 da atandığı bu görevinde devam etmektedir). Aynı günlemeden beri Türk Dil Kurumu Terim Kolu Başkanlığı görevini de yapmaktadır. Sözü geçen Kurum'dan başka, çeşitli bilim derneklerinde de üyedir.

H. Dizdaroğlu, küçük yaşta yazı hayatına atılmış, Erzurum Öğretmen Okulu son sınıfında iken «Dumlu» adında bir dergi çıkarılmıştır. İlk yazısı bu dergide, 15 mart 1937 de yayımlanmış bulunmaktadır. 1937 den bu yana, inceleme, araştırma, deneme, makale, sohbet, fıkra, eleştiri olarak başlıca şu dergilerde yazıları yayımlanmıştır : Doğuş (Kars), Erciyes (Kayseri), Fikirler, Kültür (İzmir), Yayla (Erzurum), Ülkü, Sanat ve Edebiyat, Yeni Çağ, Türk Yurdu, Bozkurt, Tanrıdağ, Altın Işık, Oğuz, İç-Oğuz, Aras, Çağrı, Orkun, Edebiyat Dünyası, Şadırvan, Türk Halk

Kozandağları ve Kozanoğlu

Yazan : İhsan ŞİMŞEK

Bir zamanlar eşkiyaların yol vermediği Kozandağları, şimdi Kozanlıların tabiriyle «Kuşların düneği», Kurtların, çakalların «Kür. neği» (*) olmuştur.

Kış'ın aç kurtlar dağ köylerinde dağların dibine gelip sokulurlar. Kurtlar gene öylesine biraz çekimserdir ama, çakallar kor-kusuz; yeterli bir kez akşam olmuşa görsün, Yaz, kış demezler, yılın her mevsiminde gündüz saklandıkları inlerden çıkıp tüm ovaya, avlanmaya, yiyecek bir şeyler bulmaya inerler.

Kozan ovasına akşamın getirdiği yalnızlığı, akşamın getirdiği koyu sessizliği bu çakal «Gıvıvıvı» sesleri, bir bıçak gibi ortasından keser. Hele yaz aylarında ovadaki su birikintilerinden, sazlıklardan yükselen kurbağa sesleri arasında Kozan çayı, ovada döne döne, kıvrıla kıvrıla, yer yer penbe beyaz aç-

mış zakkumların, yer yer turungil bahçelerinin arasından o, her zamanki sessiz akışına devam eder.

Kozan ovasında bazan, gece ölü sessizliğine gömüldüğü zaman, çakal seslerinin birden yükselen «Gıvıvıvı», bu ölü sessizliği bir kefen gibi perde perde yırtar. Kurdu, kuşu, çakal olmyan dağa dağ denilmez. Kozan dağları da öyle! Kurdu ile kuşuyla, çakalyla, bir zamanlar bu dağlarda yaşamış şimdi ise adı efsaneleşmiş olan eşkiyalarıyla; Kozan dağları bugün de yine o, esrarengiz, heyecanlı dağlardır.

Kozan dağları, gün vurdukça yalpal yalpal yanan, ışıl ışıl parlayan, madensi, bakırsı dağlardır. Bu dağlarda rüzgâr, çam ağaçlarının dallarından eserken ışık çalar. Bu dağlarda insan, doğa'nın O, hırçın vahşi korkunç etkisini hissetmenin, yaşamış olmanın ürpertisini

Bilgisi Haberleri, Türk Folklor Araştırmaları, Hisar, Varlık, Türk Dili.

Basılmış eserleri : Huzûri (Halkevleri Yayını, 1949), Şinasi (Varlık yayını, 1954), Namık Kemâl (Varlık yayını, I. baskı 1952, 5. baskı 1964), Abdülhak Hamit (Varlık yayını, 1. baskı 1953, 2. baskı 1965), Cenap Şehabettin (Varlık yayını, 1. baskı 1953, 2. baskı 1964), Türkçede Sözcük Yapma Yolları (T.D.K. Yayını, 1962), Türkçede Fiiller (T.D.K. Yayını, 1962), Ömer Seyfettin (T.D.K. Yayını, 1964), Ahmet Hikmet Müftüoğlu (T.D.K. Yayını, 1964), Sanatçılar (Ortaokul Türkçe kitaplarında adları geçen Türk ve yabancı yazarlar, Ankara Nesriyat Yayını, 1. baskı 1962, 2. baskı 1963), Ataç (T.D.K. Yayını, 1962).

Basılmamış eserleri de şunlardır : Huzûri (2. cilt), Sümmâni, Poshoflu Zülâli. Bunların üçü de saz şairleri ile ilgilidir. Halk şiiri ve çeşitli saz şairleri üzerine yazdığı araştırma ve inceleme yazıları da bir cilt tutacak oylumdadır.

Eserlerinin adlarından dahi kolayca anlaşılmaktadır ki, Dizdaroğlu, daha çok edebiyat tarihi konuları üzerinde çalışmaktadır. Halk bilim alanına giren çalışmaları da çoğunlukla halk edebiyatı ve halk şairleri üzerindedir.

Yusufeli'li halk şairi Huzûri'nin yaşantısı ve şiirlerini tanıtan «Huzûri» adlı ilk kitabının 44. sayfasından aldığımız şu dörtlüğü birlikte okuyalım :

Küşe-i mihnette gamlı yatarız,
Ne kimseye değer, ne taş atarız.
Herkesin kadrince meta satarız.
Bizde ham taş da var, dürdane de var.
(Huzûri)

Atasözleri, argo dili ve edebiyatı, halk hikâyeleri, mitoloji, kitap eleştirisi gibi konular da Dizdaroğlu'nun uğraştığı konular arasındadır. Dergilerde dağıtım olarak kalan yüzlerce yazısına örnek olarak bir fikir verebilmek için yazalım, Erciyes ve Yeni Erciyes dergilerinde bulunan yazılarından bir kaç başlık vereceğiz : Edebiyatımızda Atasözleri (Erciyes, 38-39) Türk Argosı (E. 42-43), Varak ve Gülşah (E. 50), Destan-ı Ahmet Harami (E. 57-58), Babur Şah (E. 59-60), Aşık Ömer'in Yeni Şiirleri (E. 72-73) Asri ve Şiirleri (Yeni Erciyes, 1), Aşık Ömer'in Yeni Şiirleri (Y.E. 2), Serhat Şehri Erzurum (Y.E. 3), İki Şair (Y.E. 7), Dertli ve Seyrani Adlı Eser Dolayısıyla (Y.E. 8).

Verimli çalışmaları ve değerli eserleri ile tanınan Dizdaroğlu, sayılı sözmenlerimiz (hadiplerimiz) arasında sayılabilir.

ARAŞTIRMALARI

özbenliğinde duyar.

Çam ağaçları, ardıçlarla dolu olan bu dağlar; İlkbahar'da mor menekşe, sümbül; yaz dedi mi kekik, yavşan kokar. Dadaloğlu'nun, Karacaoğlan'ın sazında türkü olmuş bu dağlar.. Ağdıyla, öyküsüyle, türküsüyle bu dağlar; Osmanlı imparatorluk kurunlarından günümüze değin sürüp gelen, adı destanlaşmış yiğitler koçağı dağlar olmuş. Dadaloğlu bile bu dağlarda yaşamış; bu dağın türküsünü sazının telinden dile getirmiş Dadaloğlu; bir zamanlar.

«Hakkımızda devlet etmiş fermanı
Ferman Padişahın dağlar bizimdir»

Kozan dağlarının öyküsü, anlatmakla bitmez! Kozan, Osmanlı İmparatorluk kurullarında uzun zaman, feodal bir beylik olarak yaşamıştır. Kozan adı Padişahın fermanlarına, buyruklarına geçmiştir.

İmparatorluk'da başkentsel yönetimin erki zayıfladığı zamanlar, Kozan ovasında, Kozan dağlarında Feodal bir bey olan; Kozanoğlunun sözü dinlenir, O'nun buyruğu geçermiş!.. Kozanoğlu'nun astığı astık, kestigi kestik, dediği dedikmiş!..

Kozanoğlu, çoğu toprağa bağlı olan yerleşik insanların yaşadığı, aşiretlerin barındığı bir oba beyidir. Kozanoğlu bu obada yaşayan, Kozan dağlarında konup göçen herkesin beyidir. İster konup göçsün, isterse toprağa bağlı olsun Kozan'da ve Kozan dağlarında yaşayan hemen herkes, O'na törelerin gerektirdiği şekilde saygı duymak, kazandığı ürünün, şayet ekip biçiyorsa; arpa buğday, konup göçüyorsa; yağ ve canlı baş hayvan gibi, vergisini vermek zorundadır.

Bütün bu olup bitenler, Kozanoğlu'nun yaşadığı imparatorluğa; imparatorluk erkesine karşı koyup durduğu zamanlar, günümüzden ancak yüz yıl öncesine sürer. Birinci Meşrutiyet devrinden on yıl öncesine gidilirse Ahmet bey'in Kozan dağlarına egemen olduğu 1867 yıllarına dönülmüş; bu ardıç kokan, bakırsı dağların ihtişamı o zaman daha canlı bir şekilde anlaşılabilir olur...

Beyliği elinden alınan Kozanoğlu «Ahmet bey» yerinde öyle, istenildiği gibi uslu uslu oturacak değil ya! Dadaloğlu'nun söylediği gibi;

«Ferman Padişahın dağlar bizim
Der, o zaman.

Doğuda bir groben çukur olan Göksu va-

disi, derin uçurumlarla sona eren Kozan dağlarını, Feke dağlarından ayırır. Burada Asmaca'nın «şimdiki Feke'nin» düzlüğü yer alır. Toros uzantısı Kozan dağından sonra Göksu çukurundan itibaren Feke dağı devam eder.

Kozandağı işte böyle. Feke kışağına kadar bel vermeyen, huyu, suyu insanların karekteri, insanların o sert yaratılışlarının niteliği olan dik dağlardır. Bu dağların yalçın, ancak Ceylanların çıkabileceği sarp kayalık. larında Atmaca, Şahin gibi yırtıcı kuşlar yaşar.

Kozan ovasına, Kozan groben çukuruna inmeden dağların eteğinde grobene su sızdıran eğilimi tatlı yamaçlarda, avcılar yaz aylarında Turag; Kış aylarında keklik avlarlar..

Aladağ ve bakırdağı gibi, bir Toros uzantısı olan Kozandağı daha çok heyecanlı dağdır. Kozan dağında duyulan bu heyecan Cumhuriyetimizin kuruluş yıllarına değin sürüp gitmiş.. Şimdi Atmaca, Şahin gibi, yırtıcı kuşların yuvası olan bu dağ; bir zamanlar en azılı şakilere yataklık etmiş, yırtıcı kuşlar gibi, yırtıcı insanlara barınak olmuştur.

İşte, günümüzden şöyle böyle, yüz yıl önce, beylik elinden alınca isyan eden Kozanoğlu Ahmet beyi tenkil için Akif Paşa'nın askerleri ile Kozan'a girmesi üzerine Ahmet bey'in kız kardeşi «Leyla» şu ağıdı söyler:

«Odasında ağır maşa
Kalk beyim konağı döse
Ne durursun Ahmet beyim
«Sis» e girdi Akif Paşa» (*)

Kozanoğlu «Sis» e giren Akif Paşa'ya Kilken çayı savaşından sonra duramıyacağını anlayınca; Akdeğirmen'e çekilir. Kozanoğlu burada da tutunamayacak, Kozan dağlarına çıkmak zorunda kalacaktır. İmparatorluk kurullarında bu dağ böyleymiş hep. Vergisini vermek istemiyen, devlete baş kaldıran, isyan eden, başı dara gelen herkes silahını alınca ver elini dermiş Kozan dağı..

Kozanoğlu Ahmet bey'de işte, Kilken ve Akdeğirmen yenilgisinden sonra kurtuluşu Kozan dağında aramıştır. Üni büyük, şam büyük Kozanoğlu, iki yüz yaralı, yetmiş kayıp vererek yenilir de Akif Paşa durur mu hiç? Dağa çekilen Kozanoğlu'nun peşine düşer. Akdeğirmen savaşı Kozanoğlu'nun mukavemeti ni büsbütün kırmıştır artık. Kozanoğlu kurtuluşu yırtıcı kuşların barınağı Kozan dağlarında arar... Kozan dağına çıkan yollar,

Kozanoğlu yardım ve yiyecek almasını diye de Akif paşa'nın askerleri tarafından kesilmiştir.

Kozanoğlu gene de umutludur. Geride kalan aşiretlerden yardım bekler Kozan dağında. Ama beklediği yardım da bir türlü gelmez. Bu sırada, Kozanoğlu'nun adamlarından birisi şu ağıdı söyler:

«Çıktım Kozanın dağına
İrembil attım bağına
Aşiretten imdat umma
Geç beyim Gavurdağına.»

BU YILKI

NASREDDİN HOCA

ŞENLİKLERİ

Geçen yıllarda olduğu gibi, bu yıl da Akşehir «Nasreddin Hoca Derneği» tarafından 6 gün devam etmek üzere Akşehir'de 5-10 Temmuz 1965 tarihlerini kapsayan Nasreddin Hoca Şenlikleri düzenlenmiştir.

Şenliklere yurdumuzun tanınmış bilim adamları, milli dans toplulukları, tiyatro oyuncularını katılacaklar, sergiler açılacak, açık oturumlar düzenlenecek, halk eğlencelerimizden çeşitli örnekler, mahalli giyimlerle tanıtılacaktır.

Nasreddin Hoca çeşitli yönleriyle canlandırılacak, bilim açısından yeni belgelere göre konferanslar verilecek, tebliğler sunulacaktır.

Dernek Başkanı Sadi Cumbul ve arkadaşlarını, Hoca'mızı ve Akşehir'i ön plana geçiren ve turistik cepheden de yabancıların ilgisini çeken bu sürekli çabalarından dolayı tebrik ederiz.

NASREDDİN HOCA

ÖZEL SAYIMIZ

Bu münasebetle dergimiz de Temmuz 1965 tarihli ve 192 numaralı sayısını «Nasreddin Hoca Özel Sayısı» olarak çıkarmaya karar vermiş bulunmaktadır.

Hoca, bu özel sayımızda çeşitli yönlerle ele alınacaktır. Bu sayımıza yazısının girmesini isteyen arkadaşlarımız, Nasreddin Hoca ile ilgili yazılarını en geç 20 Haziran 1965 e kadar göndermelidirler.

Kozanoğlu, Kozan dağında barınmasını, gelip teslim olsun diye, dağa çıkan tüm yollar kesilmiştir. Bu yüzden Kozan dağında barınamayacak olan Kozanoğlu oradan Gavurdağlarına geçmek zorunda kalacaktır.

Gavur dağlarına geçen Kozanoğlu'nun bir tehlike olmaktan çıkması üzerine Kozan'ı işgal eden Akif Paşa, beyleri ile bir olup direnen Kozanlı aşiretleri de kasıp kavurur. Kozanlılar için, artık beylerinden de fayda yoktur. Ahmet bey'in Gavurdağlarına geçtiği Kozan'da duyulunca aşiretler, yerlerini, yurtlarını terkederler. Kozan'dan Feke'ye; Feke dağlarına doğru bir göç sökünü (*) başlar böyle!.. Yaralıları atların sırtında, ötekiler ise yayan yapıldak, kekik, yavşan kokan dağlara doğru yola düşerler. Ağır yaralılarından çoğu yollarda ölür... Bu arada Feke dağlarına çıkan bir yaralı, burada şu ağıdı söyler:

«Çıktım «Feke» nin dağına
Karı dizleyi dizleyi
Yaralarım göz göz oldu
Cerrah gözleyi gözleyi» (*)

Kozanoğlu göz kara, gözü pek adamdır. Mert adamdır. Gözünü daldan budaktan sakınmaz hiç! Ama netsin, neylesin Kozanoğlu; aşiret hain çıkması, Kilken'de, Akdeğirmen'de Akif Paşa'ya yenilmiştir. Kilken savaşında Kürtler kaçmış, hiç umulmadık, beklenmedik zamanda onların kaçtığını gören aşiret askerlerinin çoğu'da yerlerini terkedip gidince; askeri dağılan Kozanoğlu Akif Paşa'nın karşısında tutunamıyarak bozguna uğramıştır. Ne bilsin Kozanoğlu, Kalles Kürtlerin kendisini Kilken'de bırakıp kaçacağını? Yoksa, ünlü büyük, şanı büyük Kozanoğlu, Kozan'ı bırakır da gidermiydi?..

«Çıktık Feke'nin dağına
Lengerler attık bağına
Aşiretin hain çıkması
Geç kurtul Gavurdağına.»

Kozan isyanından sonra, Derviş Paşa; Feke dağlarına çıkan, dağlarda yaşamaya başlayan Kozanlıları dağlardan indirmek için çok uğraşmıştır. Dağ'da kalıp devletin başına gâile açmasını diye, Derviş Paşa, Kozanlıları alıp dağlardan indirmiş Kozan ovasına, Kozan dağlarının eteğindeki eski yurtlarına...

«Gavurdağlarında bir yıl dolaşan Kozanoğlu Ahmet bey «Karsantılı Yusuf Hoca'nın» aracılığı ile Devlete itaat etmek üzere dağdan iner; kendisini İstanbul'a göndermek

Gelenekler ve Halk Eğlenceleri :

Bucak'ta Hıdırellez ve Bahtıbar

Yazan : Şener YÜCE

Mayıs ayının ilk haftasına rastlayan Hıdırellezde Bucaklılar mesirelik yerlere giderler.

Bucak ve çevresindeki belli başlı mesirelikler Kumar yaylası, Kahveler, Kadıncıyusu, Sazak, Devri, Kuzpınar gibi yeşillik, ağaçlık, sulak ve temiz havah yerlerdir.

Buralarda yenilir, içilir, çeşitli oyunlar tertip edilerek eğlenilir. Bu arada kızlar ve kadınlar arasında bahtıbar açılır.

Bahtıbar bir çeşit eğlence olduğu kadar geleceğe ait oyuna katılanların bahtlarından haber verdiğine inanıldığı için bir çeşit fal da sayılır.

Bahtıbarın açılması şöyle olur: Genişçe bir kap hiç artıklanmamış suyla doldurulur. İçine feslikan, nane, şebboy, gül ve diğer mevsim çiçekleri atılarak durulmaya bırakılır. Ayrıca aynı kabın içine kızların ve kadınların herbiri birbirlerinin kolayca ayırdedilebilen (yüzük, bilezik, bir tek küpe, boncuk v.s.) gibi bir ziynet eşyası bırakır. İçine çiçeklerle ve ziynet eşyalarıyla dolu olan bu kap, bir akşam vakti hazırlanarak ertesi güne kadar üzeri örtülü olarak bekletilebileceği gibi, sabahtan hazırlanarak birkaç saat da bekletilebilir.

Kaptaki su «durulduktan» sonra artık

üzere gelen Cevdet Paşa'ya teslim olur. Ahmet bey ve arkadaşları kısa bir süre İstanbul'da kahr. Oradan 10 bin kuruş maaş bağlanarak Trablusgarbe sürgüne gönderilir. Kozanoğlu burada 1879 tarihinden 1908 tarihine kadar 29 yıl sürgünde kahr ve İkinci Meşrutiyetin ilâm üzerine İstanbul'a döner; bir yıl sonra da İstanbul'da ölür.» (1)

(1) A. Rıza Yalçın Cenupta Türkmen Oyunkları - Kısım 4 - Sahife 27.

Sözlük : (*) — Dünek - Tünek, küme-se tünek, ağaca tünek; kanatlı kayvanlar için kullanılır.

(*) — Kürnek - Barınak, yuva.

(*) — Sökün etmek - Toplu halde çıkış; göç başlangıcı.

(*) — Oba - Aşiretlerin topluca yerleştiği alan; kasaba.

(*) — «Sis» - Kozanın eski adı.

(*) — Cerrah - Doktor.

bahtıbarın açılmasına geçilebilir. Bunun için de küçük bir erkek veya kız çocuğu üzeri çadır gibi örtülen kabın yanına sokulur. Çocuk, kadınlar istediği zaman kapdan bir tane ziynet eşyası alarak onu örtünün altından uzakta çıkar.

Kızlar ve kadınlar tarafından ilk olarak şu maniler okunur:

Bahtıbarın bal olsun
İçi dolu gül olsun
Bahtıbarı kuranın
Akibeti hayrolsun.
Ey bahtıbar bahtıbar
Bahtıbarın vakti var
Bir kızla bir oğlanın
Sarılmaya ahtı var.

Bu maniler söylendikten sonra artık bahtıbar açılmıştır. Bundan sonra sırasıyla bir mani okunur ve kadınlardan biri örtünün altına elini uzatarak çocuktan kabın içindeki bellikli eşyalardan birini ister. Verilen eşya kiminse mani onun durumuna göre yorumlanır.

Şimdi baştan üç tanesini yorumlayarak, bahtıbar da söylenen manilerden birkaç örnek verelim:

Mercimeğin kile kile
Ben öçerim sile sile
Var Allah'a hacet dile
Dileciğin kabul olsun.

Böyle bir mani hangi kıza çıkmışsa onun dileğinin kabul olması için dua edip Tanrı'ya yalvarması gerektiğine inanılır.

Ben bir yılın idim akıp giderin
Aktığım yerleri yakıp giderin
Anamdan babamdan vefa bulmadım
Sevdiğimi aldım çıkıp giderin

Bu kıta hangi kıza çıkmışsa o yıl içinde ana baba evinden ayrılacağı, evleneceği şeklindeki yorumlanır.

Ayna attım çayıra
Şavkı vurdu bayıra
Gökte Allah'ın çattığını
Yerde kimler ayıra.

Bu kızın kısmeti yerindedir, sağlam bir evlilik kuracağı kabul edilir.

Bahtıbar da söylenen maniler pek çoktur. Bunları bahtıbar dışında ayrıca ele almak üzere burada verilen örneklerle yetiniyorum.

Kandil Resimleri

Yazan : Malik AKSEL

Resim, oyma, kabartma olarak, cami mihraplarında türlü renk ve biçimlerde kandiller görülmüştür. Bunların bazıları yazı ile düzenlenmiş kandil şekilleridir ki, kimi kere çiçeği, hatta anlaşılmayan ne olduğu bilinmeyen hayâli süsleri hatırlatırlar.

Acaba bu kandil motifleri neden sık sık tekrarlanırlar, neyi anlatırlar. Kandil resminin cami mihraplarına kadar girişi, ateşe taparlığın değişmiş İslâm kılığına, geleneklerine girmiş bir şekli midir?

Bilindiği gibi İslâmlıkta ateşe ibadet gürna sayılmakla beraber onun sembolüne, remzine yönelme böyle düşünülmemiştir. Şu halde bunu sadece bir süsleme düşüncesi açısından ele almak bu şekilde yorumlamak hatalı olacaktır.

İslâm, hele Türk sanatında kandil şekli üzerinde çokça durulmasının sebeplerinden biri, bunun maddi olmadan çok manevi bir özellik taşımasındandır. Bu özellik kandildeki ateşin, dolayısıyla «Nur» a çevrilmesinden gelmektedir.

Şu bir gerçektir ki eski Ot Ata, türlü kalıplarla halk arasına girmiş, İslâmlıktan sonra da

Birinci resim.

unutulmamıştır. Hıdırellezde ateş üzerinden atlanılarak hastalıklardan arınılır. Yine eskiden çocukları nazardan korumak için ateşe üzerlik atılır, hele İstanbul kadınları «Attım üzerlik, gelsin güzellik, üzerliksin güzelsin, her evlerde gezersin, hangi evde gezersin, akgöz, kara göz, ala göz, mavi göz, sarıgöz, yetmiş, bitmiş, gitmiş», gibi celcelutiyeler okurlardı (1). Buna benzeyen celcelutiyeler kişinin kendini kaybetmesi için de söylenirdi... Ateşi hatırlatan Hızır'ın külâhı kızıl ateş renginde olduğu gibi, uğur alâmeti de sayılırdı. Onun için halk arasında «Hızır'ın külâhım kapma» diye bir deyim var. Şu halde ateş cehennemini hatırlattığı, aynı zamanda ilâhi (nur) a işaret sayılan bir varlık olduğu için halk arasında «Allah nar ile nur'dan bizi ayırmasın» diye bir söz söylenirdi... Zaman zaman erenlerin, evliyaların kerametlerini ateşle belirtmeleri, kutsal kişilere ateşin dokunmayacağı anlamını taşır.

Rufailerin ateşi ağızlarına almaları, hatta ateşe girmeleri sebebi, ateşi manevi hükümleri altına almaları isteğindedir. İslâmlıkta bidat sayılan bu hal, tarikatlarda keramet yerine geçer... Öyle ki Bıçakçı Ömer Dede'nin (Emir Sekini) taç, hırka ile ateşe girmesi, neticede taç ve hırka'nın yanıp kendisine bir şey olmaması. Melâmî'lerin taç'a, hırka'ya itibar etmemelerini sağlamıştır.

Anadolu Alevilerine Işık taifesi denmesi de sebepsiz değildir. Nitekim Müslüman velilerin başında dil şeklinde bir ateş bulunması - ki bunu minyatürlerde, halk resimlerinde görmek mümkündür - bu ulu kişilerin ateşle, başka bir deyim ile kutsal ışın (Nur) ile ilişkilerini belirtir.

Ateşin kutsallığı tekkelerde çırağ gülbanı ile, ayrıca mum dinlendirme, uyarma gibi yükseltici sözlerle anlaşılır. Daha doğrusu ateşe saygı gösterilir, yüceltilir. Alevi Türkmenlerinin çıra yakarak yatırlar çevresinde ayınlar, oyunlar yapmaları çıra'nın tekkede çırağ, İrânlılarda çırağ şekline girmesi, bu Türkçe kelimenin yabancılaşmasıyla ateşe manevi bir mâna verilmesi gibi bir şey hatıra gelir.

Ateşe, güneşe saygı, Alevilerin kırmızı mendil, kırmızı gömlek kullanmaları, gökte güneşe, yerde ateşe inanmalarındandır ki zamanla Ot Ata, Güneş, Ali'nin remzi yerine geçmiştir..

ARAŞTIRMALARI

3743

Şu halde ateşin görüldüğü kandil'in, ateşin mekânı, yeri bulunması dolayısıyla kutsal bir mâna taşıdığı, Berat, Miraç, Regaip gece-

İkinci resim.

lerine toplumun sadece «kandil» demesinden anlaşılır. Camiler minareler bu gecelerde kandillerle aydınlamr. Cami mihraplarında görülen kandil resimlerinde beliren (ateş) = nur'un, ilâhi kudretin sırrına işaret sayılması da bu düşünceyi tamamlar. Buna dair birçok misali, dinî ve tasavvufî eserlerde bulmak mümkün, «Tanrı yüzbinlerce kandil yaradup onları arşa mhladı. Arş ve semavat, onlarda olan şeyler cennet ve cehennem, hepsi bu kândilin içindedir. Kandillerde olan şeyleri Cenâbıhaktan başka kimse bilmez (2)».

Yine bazı dini eserler Beytimamur'dan söz ederler. Beytimamur H. Âdemin Tanrı tarafından tövbesinin kabul edildikten sonra ona ihsan edilen bir cennet yapısıdır ki Âdem peygamberin dünyada mahzun olmaması için Kâbe çevresine indirilmiştir. Nuh peygamber zamanında da bu cennet yapısı göke çekilmiştir. Bunun içinde nurdan iki kandil bulunmakla yalnız Beytimamur değil, bütün Kâbe civarı aydınlamrdı.

H. Peygamber'e atfen, «Adem yaratılmadan, Ben ve Ali bir nur idik, âlemden önce bu nur vardı» şeklinde bazı ülemanın tefsir ve şerhleri mevcuttur. Nitekim yine arşın altında bin kandil açılır, bir kandilin içinde yedi kat yerler, yedi kat gökler, yedi kat Tamu, sekiz kat cennet, öküz balık, ol kandilin içindedir.. diğerleri belli değildir, gayrisini Allah bilir, diye Saatnamede bahisler vardır. Kandil deyiniminin mânası genişledikçe genişler, uzar. «Kandil nurunda iken hazret.i şah.ı üstad.ı ezel güvercin donunda uçup cennete geçüp Tûba ağacına kondu. Buradan bir avuç toprak aldı 18 bin yıl eliyile yoğurdu..... cemi gelen enbiya Muhammet, Ali, 12 imam, 14 masum pak-

lerin nurundandır.» diye Şeyh Vasfi Yazma eseriyle tarikat mitolojisine girer. Burada artık kandil sözü evreni hatırlatır ki içine dünyalar sığmış bir fanustur.

Alevi, Bektaşî inançlarına göre dünya yaratılmadan önce yeşil kandildeki Hak, Muhammet, Ali arasındaki esrar peygamberlerin zuhurundan sonra meydana çıkmış, bu esrara Ehlibeyt ile 40 kişi katılmıştır ki bunlara 40 lar denmesine sebep budur. Bunların 40 ı bir, biri kırktır ki zahiri taattan el yummuşlardır. Bu mezhep aşk.ı ilâhi ile yoğurulmuş Caferî adını almış, onunçün kırk mekâmı kırk budak çırağı ile aydınlanmıştır.... Faziletname de yer yer kandil sözü geçer. Bu eserde Tanrı

Üçüncü resim.

meleklerine kendinin kim olduğunu sorar, onlardan cevap bekler, fakat hiçbirini doğru dürüst cevap veremeyince hepsini cezalandırır... Halk diliyle yazılmış bu manzume bu dinî olayı pek güzel belirtir. Özet olarak verilen bu şiirde müslümanlıktan önceki dinlerin etkileri adeta birbirini kovalar...

Bu eserde Cebrail, H. Ali'den işittiklerini

şöyle anlatır:

Sual etmiş anlara Haktaâlâ
Ki ben kimim deyu mevlâ
Demişler ben benim sen sensin
Dememişler Rabbelâleminsin
Böyle cevabı alınca anlardan Hak
Cümlesini kahretmiş Rabbi mutlak
Onlardan sonra halk etti Halık
Beni kim Cebrailin vahye lâyık
Bana dahi buyurdu kimim ben
Diyemedim Hallak..ı cihansın sen

Kanadım oynadup hayrette kaldım
Havada muallâk bir kubbe gördüm
Niyaz ettim Hakka, kapusun
Açıldı gördüm içinde yapusun
Kayup kubbe eşğine durdum
Durur içinde bir «kandil» gördüm
Yarıyı yeşil idi yarıyı ak
İşit sözümü ey Sultan..ı âfâk
Bu müşkilde hakka eyledim niyaz
O kandil içinden geldi bir avaz
Ey Cebrail niçin hayran olursun
Bu rüiyetten serkerdan olursun
Bu kandil içinde yeşil Hak nuruđur
Ki ol ahır zaman peygamberidir
Benimdir bu ak nur kim Aliyim
Resulun ibn..i am hatem..ü hem Veliyim
Yürü var menziline hayrette kalma
Seni halk edeni bil gafil olma
Kaçan bunda mekama varasın
Nidanla yine Haktan göresin
Diye Cebrail ben kimim ya sen
Cevabın esen ver ola ahsen
Sen sensin Rezzak..ı Hallak..ı Kâdir
Muhit..i alem eşyaya hâzir
Zaif kulum sen Kerim padişahsın
Eksikli kul benim, sen büyük sultansın
Bana öğretti bu sözü Haydar o dem
Hemandan uçtum ey nur..u mukaddem
Hemen Haktan nida erişti böyle
Ki ben kimim ya sen kim doğru söyle
Dedim sen Halıksın mahlûkum ben
Ben eksikli kulum Sultansın sen

(Yemini) sözü çok etme abestir
Sözü anlayana bu kadar pestir (3).

Bütün bunların şekil sanatlarıyla açıklan-
ması kolay olmayınca remizleri işaretleriyle
tasvirlerine gidilmiş, kâh «yazı - resim» kan-
diller ortaya konmuş, kâh türlü buna benzer
şekiller... Fakat doğrudan doğruya bu tanrısal
konulara fırça değmemiştir. Aslında İslâm -

Türk sanatının yapısı da buna elverişli değil.
dir, (Resim 1 de) görüldüğü gibi çifte aynalı
yazı ile düzenlenmiş kandil resminde karşılıklı
Şah..ı Merdan..ı Ali el Mürteza yazısı yer alır.
Yazı bir hattat eseri olmadan çok, belli bir
tarikat erinin eseridir. Yukarıda geçen kâinat
remzi olan kandile dair tasavvufî düşüncelerin
yankısını bulmak güçtür. Bu levhada imza
yerinde şöyle bir yazı okunur. Yadigâr..ı Hün..
kâr ül evliya ve Bürhanületkaya, Esseyyidül
esfiya ağni hazreti Süleyman Balım 1246. Eser
aynı zamanda dini bir folklor kaynağı olarak
ele alınabilir. Ankara Etnoğrafya müzesinde
görülen bu «yazı - resim» kandil şöyle bir im-
za taşır: Ketebehülfakir, elhakir türbedar Vi-
dini Seyyit Derviş Mehmut Baba.

Bu eser bütün bu manevi dünyayı remiz
halinde de olsa buraya sığdıramamakla beraber
akla gelen bir nokta Alevi ve Bektaşilikte
H. Ali'nin tanrısal bir varlık oluşu, türlü sanat
eserlerinde gizli açık yer alışdır.

Dolambaçlı girift bir yazı ile meydana ge-
len bu kandil resminden sonra (Resim 2) talik
ve nispeten güzel bir yazı ile yazılan bu levha-
da da kandil ile birlikte Muhammet, Ali, Hacı
Bektaş Veli üçlemesi görülür. Yine burada
Ali yazısındaki arapça «y» (türkçe «i») harfi
geleneğe uyularak zülfikar biçimini alır. Yazı
şöyle okunur «Zübde..i evlâd..ı hazret..i sultan
Hacı Bektaş..ı Veli». Bu yazıda Ali gibi, Veli'nin
de arapça «y» harfi zülfikar biçimini almış-
tır. Ali daima kılıçla semzolleşirken Hacı Bek-
taş ta böyle sembolleşmiştir.

Celi Maşallah yazısıyla tertiblenen (Resim
3) kandil resmi, diğer kandillere benzemeyen
bir yapıdadır. Bu zarif yazı - motif, kıymetli
bir sanat eseri olarak ta mütalâa edilebilir. Be-
lediye müzesinde bulunan bu eserin ne yazık
ki sahibi belli değildir. Yazı - resmin başanlı
bir örneği olan bu şekil çok defa camlatılarak
eski ahşap evlerin üst katlarına saçak altına
konur, burayı nazardan, kem gözden korurdu.
Bugün bu levhalar seyrek te olsa eski yapılarda
hâlâ görülmektedirler...

(1) Türk Tarihi — Necip Asım.

(2) (Muhittin Arabi) den, M. Tuğrul Kan.

(3) Müellif..i kitap zahiren ve batınan der-
viş Zeynelabidin halife..i Asitane..i Hünkâr Ha-
cı Bektaş..ı Veli kaddese sırrulhay velhaff
Ağrıbozî Tosun Baba Yemini Faziletname..i
cenab..ı şah..ı Vilâyet Ahmet Hızır ve Ali Hay-
dar taş baskısı, İstanbul 1327.

Dadaloğlu'nun Yeni Bulunan Şiirleri

Yazan : Orhan Göksele AYDEMİR

Kimi şiirleri değişik şekillerde söyleniyor
Dadaloğlu'nun, Çördüklü ve Sindel köylerin.
de dinlediğim şiirler, beni bilinen şiirleriyle,
arasındaki farkları bulmaya zorladı. Örneğin,
saziyle - silâhiyle padişaha meydan okuduğu:
«Kalktı göç eyledi avşar elleri» diye başhyan
şiirinin ikinci dördlüğü ile üçüncüsü arasında
bir dördlük daha var:

Bizim birimizi beşe sayarlar
Demir donla, mihver külâh giyerler
Kavgayı görünce figan kurarlar
Eli mız(ı)raklı ağ'lar bizimdir.

«Şu yalan dünyaya geldim geveli
Severim kır'atı bir de güzeli.»

şeklinde başhyan koşmasının üçüncü dördlü-
ğü ile dördüncüsü arasında şu iki dördlüğü de
söylüyorlar. Yalnız aşağıdaki ikinci dördlük,
bir başka dördlüğe benzemektedir:

Atın döbek kalın, dik kulaklısı
Şahin ellisi de kurt bileklisi
Güzelin eli - ayağı ufak, sığın etlisi
Severim kır..atı, bir de güzeli.

At dediğin dördünde atlığı zaman
Yalı kaval gibi öttüğü zaman
Güzel de on beşine yettiği zaman
Severim kır..atı bir de güzeli.

«Aşağıdan Yusuf Paşam geliyor
Düşmanına karşı koyan merd olur.»
Ayaklı şiirinde I. ile II. dördlük arasında.
ki bilinen dördlük de şöyle:

Çıka idim şu köşkümün üstüne
El edeydim yaranıma, dostuma
Bine idim kır..atımın üstüne
Gösteririm sana savaşı nered'olur?
Bir ek daha var;

«Cilenlerde bir güzele uğradım
Gümüş nalın giyer altın halınan»
diye başhyan koşmanın 3. 4. dördlükleri ara-
sında :

Ben (i)lâyık gördüm onu paşaya
Arap köle taylarını taşıya
Yurddan yurda bindirsinler koşuya
Böyle gitsin göçebede elinen.

Binboğa şiirinin üç dördlüğünden ayrı,
dört dördlüğüünü daha söylüyorlar. Belki bir
başka deyişidir bu.

Binboğa'da Koçdağı'nı gözetir

Lâleleri, sümbülleri tazedir
Akça turnaları başın uzatır
Dudulu, kumrulu başın Binboğa.

Duman duman olur o yüce başın
Yüz bin yılı geçkin belki de yaşın
Bulutlar, göklerde canın yoldaşın
Bulunmaz menendin, eşin Binboğa.

Doruğun görünmez dumandan..pustan
Ak sayalı gelinlerin çekilir hastan
Bir yanın Avşar da bir yan Elbistan
Güzellere bakmak işin Binboğa.

Kamaloğın, kara'rdığın bitiyor
Dadaloğlu'm cıdasını atıyor
Toka gözlüm senden yükün tutuyor
Zamanı'dan gelir kışın Binboğa.

Eylül, 1964 sayılı T.F. Araştırmaları'nda
yayımlanan yazımdaki son şiirin iki dördlük
ekini de buldular Sindel'de. Daha da uzun
olduğunu söylediler. İyi bilen olmadığı için
derliyemedim tümünü.

Ağamız da çadırını tutardı
Yamçısını dal boyuna atardı
Her birimiz bin atlıya yeterdi
Döğüşerek ölemedi varımız.

Obamız da şu dağlara varınca
Korkarım yurtları ıssız görünce
Saçılıp da Binboğa'ya konuşca
Yaylalara dokunmazdı şerimiz.

Han'lı Deli Gazi'den (Bakkal Gazi Doru)
aldığım aşağıdaki acıklı bir savaşın sonun-
daki izlenimlerini anlatan şiiri, benzeri olan
şiirle ilgili olmadığı için olduğu gibi alıyorum.

Yörü bire Hemite'nin kalesi
Dört bir yanın gülbenk oldu ün oldu
Açılıyor göz göz oldu yarası
Arap atın, koç yiğidin gün oldu.

Yara yara bir kavgaya girmedik
Sağa sola kılıçları vurmadık
At sırtında dövüşerek ölmelik
Ok değmeden gözlerimiz kör oldu.

(Not : Değişik şekli :

Derlenip te bir araya gitmedik
Konuşup ta tanışarak sormadık
Kurşun değin mertçesine ölmelik
Döğüşmedik, bağrımızda kor oldu.)

Ne yaman hayf aldı Avşarlar, Kürtler
Yürekten çıkar mı böyl'olan dertler

Kayboldu arada boyn'uzun atlar
At vermemiz iskânlıkta zor oldu.

Vurdular bağırma mihnet karası
Açılıyor göz göz oldu yarası
Mağrûbinan Maşırığın arası
Size bol da bizim ele dar oldu.

Yayanlıkta yürümesin bilmiyen
Saatlerce at üstünden inmiyen
Yurtlarının kıymetini bilmiyen
Kumaşımız tazılara çul oldu.

Birden kapıştılar kulumu tayı
Kanı kaynak olan yoksulu bayı
Böyle sağ gezmeden ölmemiz iyi
Her birimiz bir kötüye kul oldu.

Söyle Dadal, söyle gördüğün düştün
Ayak atılmıyor yatan üleşten
Yine haber geldi kavim kardeşten
Altunumuz geçmez akça pul oldu.

Osmanlı padişahına isyan bayrağını çekmişlerdi dağ başlarında. Padişah da sürgüne göndermişti onları Yozgat ve yöresine. Bu arada «fırsatı ganimet» bilmek isteyen Adana'nın Ceyhan ilçesi köylerinden Tatarlı'nın ağası Memici adındaki adam Avşarların eski yaylaları Binboğa'ya çıkmak ister. O, hükümete karşı koyan yiğit adam Dadaloğlu bu hazır yiyciliği duyar da durur mu? Şiirle yanıt verir Memiciye :

İp kalmadı salıncağa takacak

Sosyoloji Dergisi

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınlarından olan Sosyoloji Dergisi'nin 1962 - 1963 yıllarına ait 17 - 18. sayısı çıkmıştır. Dergideki yazılardan birkaçı :

Nurettin Şazi KÖSEMİHAL «Avrupa ve Amerikada Demokrasi ve Sosyoloji», Cahit TANYOL «Elifoğlu Köyü», Cavit Orhan GÜTENGİL «Türkiye'de Köy ve Aydınların Tutumu», Oya SENCER «Türkiye'nin Toprak Sorunlarına Tarihsel Açından Bir Bakış», Muzaffer SENCER «Türkiye'de Köye Yönelme Hareketleri»...

Dergi, 26x33 boyunda, 243 sayfa, 12 li-radır.

İt kalmadı Binboğa'ya çıkacak
İskân mıdır başımıza kakacak
Arkasından yetişiyor sağları.

Bire Memicioğlum unutma bunu
Lorşun benim derdin hani ya Hunu?
Unuttun mu kuzum geçen günleri
Yalman kalpak giyer idi beyleri.

Yalanları gerçeklere kattınız
Kumaş diye çulunuzu sattınız
Avşarların aleyhine attınız
Unuttun mu gök kır-atlı ağ'ları.

Koca Payas bu oyunu çok gördü
Yedi dağ üstüne ordusun kurdu
Yavuz Sultan Selim korkup da verdi
Bey baban zorunan aldı tuğları.

Ahırdağı'ndan da kara beyazın
Bir yazın ağılattı bir de bu güzün
Kar'beyaz'ı alırsak Şam'açak bizim
Şama kadar gider ulu dağları.

Emmim Hacı Osman böyle söyledi
Altı Türkmen beyi, Avşar yediydi
Firenk barutlu da Macar tüfekli
Ölen öldü hesap edin sağları.

Aşık Dadaloğlu doğruyu sever
Her zaman koyağa mazı mı yaşar
Adamın aslanı Avşardan doğar
Yine yapar al çarpılı evleri.

Bir zaman Derebeyi Küçük Ali Oğlu'nun yanında «nedimlik» yapmış Dadaloğlu. Küçük Ali Oğlu Halil Paşa üstüne Kaptan Paşa komutasında padişahça gönderilen ordunun yenik - bozgun geri dönmesi üzerine bu olayı anlatan bir şiir söyler :

Bozok Handan sürer gelir ötesi
Özer oğlu Seyfi Handır atası
Baz şahanlar sarı kaplan yuvası
Varılmaz yurduna Küçük Ali Oğlu.

Dağlarında ima geyik sekişir
Engininde keklik, turaç ötüşür
Düşmanların sınırından bakışır
Giremez yurduna Küçük Ali Oğlu.

Aşık Dadal varsın ünün söylesin
Daldaban Paşa sofranı dersin
Beylan'ın beyleri pekmezin satsın
Tuğlar sana lâyık Küçük Ali Oğlu.

Avşar beylerinden biri Sultan Abdülhamit tarafından istenir. Günler, haftalar, aylar birbirini kovalar. Aradan yıllar geçtiği halde beyin gelmeşi çöker obanın yüreğine. Dadaloğlu yüreklerini serinletmek, onlara

"Tozlu Yollar"

Yazan : Bora HİNÇER

+ Geçen yıl, Türk Folkloru'na hizmet etmeye kendisini adanmış birkaç ülkücü gencimizin önderliğiyle İstanbul'da kurulan «Türk Folklor Enstitüsü Kurma Derneği» nin ilk büyük hareketi «Tozlu Yollar», 29, 30 mart ve 5 nisan'da, Yeni Tiyatro'da realize edildi. Kuruluşu ve amacını ilerde geniş şekilde açıklayacağımız bu derneğe, organizasyon yönünden İstanbul Yüksek Teknik Okulu Talebe Birliği destek olmuştur. Derneğin Halk Oyunları ve Halk Türküleri kollarının birliğine hazırladığı «Tozlu Yollar»da 76 genç vâzife almıştı. Folklor'un bir tek dahna ayrılan daha evvelki gösterilerden değişik olarak, folklor'un birkaç dah, akıcı bir mizansen içinde halka sunuldu. Kendimizi kâh köy meydanında, kâh evlerin selâmlık ve haremliklerinde, kâh tarla kenarında, kâh çiçek bahçeğinde, kâh çeşme başında bulduk. Kına gecesi, söz kesme, düğün, kahvede amı anlatma, aşık dinleme, kız kaçırma olguları, mahalli âdetle-

re uygun olarak bütün gerçekliğiyle önümüzde canlandırıldı. «Tozlu Yollar»ın toplulukları, Elâzığ, Sivas (kız-erkek), Bitlis, Karadeniz, Kars, Erzurum (kız-erkek), Gaziantep ve Silifke toplulukları idi.

«BİLİNEN VE BİLİNMEYEN YÖNLERİ İLE KARAGÖZ»

+ Tiyatro, bale, halk dansları araştırmacı ve eleştirmeni Metin And, Ankara'da, Alman Kütüphanesi ve Türk-Alman Kültür İşleri İstişare Kurulu konferans salonunda «Bilinen ve Bilinmeyen Yönleri ile Karagöz» konulu konferansını 11 Mart 1965 tarihinde başkentlilere sundu. Konferanstan sonra, halen Türkiye'de yaşayan en büyük Karagöz oyuncusu 79 yaşındaki Hayâli Küçük Ali (asıl adile Mehmet Muhittin Sevilen) bir Karagöz Oyunu oynattı.

10-13 mart günleri arasında da aynı yer sergi salonlarında Münih Kukla Tiyatrosu

Türk Folklor Enstitüsü Kurma Derneği'nin Halk Oyunları topluluklarından Gaziantep Ekibi gösteride.

koleksiyonundan «Çin Oyunu Figürleri» ile Hayali Küçük Ali ve Metin And'ın şahsi koleksiyonlarından «Karagöz Figürleri» sergi-
lendi.

«AMERİKAN KOLEJLERİNİN HALK OYUNLARI GÖSTERİSİ»

+ Arnavutköy Amerikan Kız Koleji ve Robert Kolej Türk Folklor Kulübü, 29 mart 1965 günü Robert Kolej Tiyatro Salonu'nda bir «Halk Oyunları Gösterisi» yaptı. Geçen senelerden ayrı olarak bu yılki gösteri yalnız Halk Oyunları'na ayrılmıştı. Tahsin Pamir'in yaptığı basit fakat güzel ve anlamlı dekor çok beğenildi. Bu yıl ilk defa karşımıza çıkarılan ve herkesi coşturan Bursa Kılıç-Kalkan Oyunları topluluğundan sonra sırasıyla Erzurum (kız ve erkek), Van, Kars, Balıkesir, Elâzığ, Gaziantep, Bitlis ve Silifke Oyunlarını heyecanla izedik.

«T.D. OCAKLARININ HALK OYUNLARI GECESİ»

+ Türk Devrim Ocakları Folklor Komisyonu da 31 mart 1965 günü bir Halk Oyunları Gecesi düzenlenmişti. Çapa Eğitim Enstitüsünde yapılan bu gece de, diğerleri gibi başarılı olmuş, büyük bir meraklı kitlesi ve gençler tarafından ilgiyle takip edilmiştir.

«BİR SÜSLEME SERGİSİ»

+ Muzaffer Batur, Türkiye Gençlik Turizm Kulübü aracılığıyla, 1 nisan 1965 de, İstanbul Amerikan Haberler Merkezinde bir «Süsleme» sergisi tertiplemiş ve Türk Halk Sanatı'nın bu zarif dalını birçok yönüyle dile getirmiştir.

«ALMAN LİSESİNİN HALK OYUNLARI GECESİ»

+ İstanbul Alman Lisesi, uzun zamandır gerçekleştirmeye uğraştığı bir konuyu, 6 nisan 1965 de başarıyla sonuçlandırdı. Lise Kültür Kolu, uzun çalışmalar sonunda bir Halk Oyunları Gecesi tertiplemişti. Teutonia salonunda, almanca ve türkçe açıklamalarla yapılan gecede gençlerin hemen hepsi ilk defa sahneye çıktıkları halde bir tek hata bile yapmadan oyunlarını sundular ve hazır bulunan seçkin davetliler tarafından hakettikleri alkışlarla kutlandılar. Gösteride sırasıyla şu topluluklar yer almıştı: Elâzığ, Gaziantep, Erzurum (kız), Bitlis, Kars. Bir genç de saz çalıp okuyarak halk türkülerimizden örnekler vermiştir.

«SON KAZILARIN IŞIĞINDA TÜRK ÇİNİ VE KERAMİKLERİ»

+ Prof. Dr. Oktay Aslanapa, Türk-Alman Kültür Merkezi'nin Teutonia salonunda, 8 nisan 1965 günü, «Son kazıların ışığında Türk Çini ve Keramikleri» konulu bir konferans vermiştir. Aslanapa ayrıca, Türk-Alman Kültür Merkezi galerisinde 5.22 nisan 1965 günlerinde «Türk Çini ve Keramikleri»nden örnekler sergilemiştir.

«HACI BEKTAŞ GECESİ»

+ 17 nisan 1965 günü İzmir'de, Fuar'ın Benelux Pavilyonunda, Atatürk devri dahil, Cumhuriyet Türkiye'sinde bütün faaliyetleri gizli cereyan etmiş «Alevi ve Bektaşiler», üç bine yakın bir topluluk halinde açıkça ortaya çıkmış ve «Felsefe»lerini açıklamışlardır. «Hacı Bektaş Gecesi» olarak düzenlenen toplantıya mahallî kıyafetleriyle, Adana, Konya, Manisa, Aydın, Denizli, Balıkesir ve diğer vilâyetlerden gelen Aleviler, büyük ilgi görmüşlerdir. Halk arasında «Kızılbaş» diye bilinen Alevilerin bu toplantısında Doç. Dr. Bedri Noyan bir konuşma yapmış ve «Türkiyede 12.13 milyon Alevi ve Bektaşî vardır. Bektaşî ve Alevilik ne bir mezhep, ne de bir tarikattır. Bu bir dindir.» demiştir. Daha sonra Aleviler, halk arasında yanlış tanındıklarını, «mum söndü» ayinlerinin tamamen yalan olduğunu izdivaç anlayışlarının kardeş çocuklarının evlenmelerine dahi imkân verdiğini bildirmişlerdir.

«GÖLGE TIYATROSUNDAN KARAGÖZE»

+ Tahir Alangu, 21 nisan 1965 de, Türk-Alman Kültür Merkezi Teutonia salonunda «Gölge Tiyatrosundan Karagöze» konferansında; Gölge Tiyatrosu'nun vatanı olan Çin'den başlayarak güney-doğu Asya ülkelerine yayılışı, çeşitli bölgelerde aldığı yeni şekiller üzerinde durdu. Gölge Tiyatrosu Türkiye'ye ulaştıktan sonra figürlerin kişilikleri, oyunların konuları ile yerleşmesi ve millî bir halk tiyatrosu durumuna gelişinde üzerinde durulacağından önceden bildirilmesine rağmen, önceki konulara çok yer ayrıldığı için, maalesef, bu olmadı. Böylece Karagöz, gerektiği şekilde konferansçı tarafından anlatılmadı. Yalnız, birkaç davranışına dayanarak Karagöz'ün «Çingene» olduğunun söylenmesi, «Karagöz»ün iyi incelenmemiş olduğu şüphesi ile karşılandı. Konferans sırasında projeksiyonla çeşitli milletlerin figürleri de gösterildi.

26.4.-7.5.1965 tarihlerinde de, aynı yer

Halk Eğlenceleri :

Denizli Başkarcı Köyü Evlenme Âdetleri

Yazan : Rabia ER

Oğlan tarafından birkaç kadın gönülleri- nin sevdiği kızın evine giderler. Kızı görürler. Beğenirlerse annesinden kızı isterler. Kızın annesi tabii birden söz veremez. Görücü- lere «düşünelim» cevabını verir. Sonra anne ile baba, oğlanın ne iş yaptığını, sosyal durumunu arar, sorar. Eğer hallerine el verirse kızı vereceklerine söz verirler. Oğlan tarafından birkaç kişi kızı istemeye giderler. İçlerinden ağır başlı, ağzına laf yakaşan birisi «Allahın emri, Peygamberin kavli üzerine sizin kızı, bizim oğlana helâllığa almak istiyoruz», diyerek kızı isterler. Kızın istendiğinin birkaç gün sonrası oğlan tarafı kıza bellilik olmak üzere «bir külte boncuğa bağlanmış» bir altın ve küpe, arkadaşlarına vermek için de biraz kına, sakız, leblebi, üzüm gönderirler.

Kız tarafı da oğlana bir firengkömleği,

galerisinde, Çin gölge oyunu figürleri (Krafft koleksiyonu, Münih Şehir Müzesi) ile Türk Karagöz figürleri (Behzat Butak koleksiyonu, İstanbul Üniversitesi ve özel koleksiyon) sergilenmiştir.

«TÜRK HALK TÜRKÜLERİ KORO KONSERİ»

+ Yapı ve Kredi Bankası'nın 20. yıl Kültür ve Sanat programı çerçevesi içinde, 10 kompozitörümüzün (Cemal Reşit Rey, Sabahattin Kalender, Bülent Tarcan, Cenani Akın, Ulvi Cemal Erkin, Necil Kâzım Akses, Nevit Kodallı, Muammer Sun, Ferit Tüzün, Hasan Ferid Alnar), bütünü ile halk türkülerimizi çok seslendirerek hazırladıkları eserlerden müteşekkil «Türk Halk Türküleri Koro Konseri», Muhittin Sadak ve Cenani Akın yönetiminde İstanbul Şehir Operası Korosu tarafından, 21 nisan 1965 de Saray Sineması'nda sunulmuştur.

«TÜRK MİLLÎ OYUNLAR GECESİ»

+ 23 nisan 1965 günü İstanbul Spor ve Sergi Sarayı'nda, bir «Türk Millî Oyunlar Gecesi» yapıldı. Genç Devrimciler Derneğinin düzenlediği bu geceye Anadolu, Rumeli, Azerbaycan, Kırm, Kuzey Kafkas, İdil, Ural, Türkistan Millî Oyun Toplulukları katıldı.

çorap, bir de çevre gönderir. Küçük bellilik böyle biter. Büyük bellilik düğün içinde olur. Düğün başlangıcı olarak çırpı taşımak için oğlan tarafından kızın arkadaşlarına şeker gönderilir. Şekeri alan kadın ve kızlar hep birden toplanır. Dağdan çırpı getirirler. Bu çırpılarla düğün ekmeği ve yemeği pişirilir.

Düğünden önce gelinin ve güveğinin giyimleri ve akrabalarına alınacak şeyler için oğlan evinden birkaç erkek kız evine gelir, konuşurlar.

İki taraf uzlaştıktan sonra ertesi gün çarşıya gider alacaklarını alırlar. (Bunların alışverişlerine ağırlık denir.)

Gelinin dikişlerini arkadaşları toplanır dilerler.

OKU (Davetiye)

Oku iki şekilde olur. Oğlan tarafı sıkı görüştükleri arkadaşlarına yazma içinde bur- gum «Akide» şekeri koyarak düğüne çağırırlar. Yahut burgum şekeri veya inciri bir torba içine koyar mahalle mahalle doluşarak her eve verirler.

Düğün evinin damına yazmadan veya darabulus kuşaktan bir bayrak asılır. Bayrak sereninin ucuna telli elma, renkli şeritler takarlar. Bayrak taşıyana da kız evinden bayraklık verilir.

Düğüne üç gün varken davul gelir. O gün düğün için hazırlanan zahireyi canlı bir katra yüklerler. Üstüne yazmadan bir bayrak sereninin ucuna telli elma, renkli şeritler. Birkaç saat sonra tekrar davulla değirmenden unu getirirler. Un gelince düğün ekmeğine başlanır. Birkaç sağıla yufka yaparlar. Bir taraftan da erkekler kına gecelerinde yakılacak odun ve çırayı getirirler. Bunlar hep davulla gelir.

Aynı günde oğlan evi gelinin kınasını bir tepsi içine koyar ve üstüne renkli boyamalar örterler. Kadınlardan birisi koltuğu alır çalgi ile birlikte kızın evine getirirler.

O gün gece kız evinde biraz kına gecesi yapıldıktan sonra kızın arkadaşları toplanır, ellerine ayaklarına kına yakarlar. Çarşamba

günü oğlan evinden kıza verilecek eşyalar bir katora yükletilir. Bir eşeğin bir tarafına biraz un bir tarafına da odun yükletilir, tenekeden bir bardak içinde de biraz yağ olduğu halde çalgı ile kız evine götürürler. Büyük bellilik o gün konur. Davul çalınırken gelinin yüzüğünü, küpesini, altınını takarlar. Boyamasını örterler.

Nişan takıldıktan sonra gelinin başına bir sini tutarlar. Başında bulunanlar gönüllerinden kopan para ve hediyeleri bu siniye atarlar. Oku giden yerlerden de düğün armağanı o gün gelir. Davul gittikten sonra oğlan evinden gelen unla zeytinyağından katmer (galıyet) yaparlar. Bütün komşulara dağıtırlar. Oğlan evinde keşkeklik buğdayı çalgı ile döğerler. O gün düğüne okulular yemeklenir. Akşam, kız evinde sazla (Alüfte) açık kadınlar oynar. Gelin okşanır.

Anası anası kızın anası
Kızın gelin oluyor gel bak anası
Bugün akşam yarın öyleyin
Sana konuk gel bak anası.
Babası babası kızın babası
Kızın gelin oluyor gel bak babası
Bugün akşam yarın öyleyin
Sana konuk gel bak babası.

Diyerek bütün akrabalarına aynı beğitleri söylerler. Böylece gelin okşanır.

Oğlan evinde de geniş bir alanda meşale yakarlar, bütün davetliler oraya gelir. Gece geç vakitlere kadar eğlenirler. (Deve, porsuk, arap, kukla, zeybek, kadı) gibi ilkel orta oyunları çıkarırlar.

Perşembe günü öğleden sonra gelinin başı süslenir, başına taç yerine arapçın giydirirler. Arapçının üstüne çeşitli oyalı krepler, ebre (ebru) oyalar, cıvılgan denilen teller ve renkli kağıtlar konulur. Giyimleri (üçetek) şalvardır. Duvak yerine bayraklık boyamaldan yapılıp. Halk toplanmağa başladığı zaman büyük küçük herkesin boynuna sarılır. Bazı arkadaşlarının gelinin beline kuvvetle yumruk atmaları usuldendir. Onlarca (Akil tokmağı) sayılıyor. Akşama doğru köy kurulu odasında nikâh muhtar tarafından kıyılır.

Biraz sonra oğlan evinden kadınlar davulla kız evine yengelik giderler. Gelinin ufak tefek eşyalarını telli bardaklarını ahr oğlan evine götürürler.

Yengeler geldikten sonra güvey ve sadıç hocalar kibleye döndürürler, dua ederler.

Sonra hocanın önünde sessiz otururlar, güvey ve sadıç hoca giydirir. Önce boyunlarına al boyamayı dolar, üstüne ebrü örter, yakalarına da karanfille dizilmiş altın takar, okur, üfler. Alayla gelin almağa giderler. Gelin evinde biraz eğlenti yaparlarken gelinin yüzünü ve boyamasının üstünü boş yer kalmayınca kadar tellerle tellerler. Gelin atını oğlan evinden kır bekçisi getirir, para alındıktan sonra attan inmez. Kız anası istediği parayı verir, bekçi attan iner.

Sonra gelin anası, babası, egesi veya sadıç kamsı koltuklarlar, ata bindirirler.

Gelinin at üstünde dimdik gitmesi şarttır. Atın başını sadıç tutar gider. Gelin oğlan evine gelince güvey yüksekten elindeki buğday, şeker ve parayı gelinin başından atar gider. Gelinin eline bir parça kâğıt üzerinde yağ verirler. Kapının tahtasına yapıştırır. (Gelin kaynana ölünceye kadar yağ gibi geçinsin) diye yaparlar.

Gelinin yüzünü akşamdan sonra güvey gelip te açıncaya kadar kimse görmez. Güvey akşamdan sonra elinde bıçak ve şekerle gelinin yanına gelir hemen şekerle başını vururken ayağını çığner, duvağının ipini keser başından çıkarır. Gelin çabuk güveğinin iki elini öper. Güvey gider, oradakiler biraz eğlenti yaparlar. Yatsı güvey gelince hoca dua eder şerbet içilir, halk dağılır.

Ertesi günü sabahleyin erkence kaynana gelini ahr, gelinin evinden getirdiği armağanlarla el öpmeğe götürür. El öpmeye gittikleri yerlere uygun armağanları verirler. Ona karşılık onlar da gelinin eline para verirler. Gelini ertesi günü görmeğe gelenler hep yemeklenirler. Akşam üstü gelinlerin başına bir örtü örterler, koltuğa biraz ekmek vererek çeşme ayağına götürürler. Gelinler görmeden çeşme ayağına bıçak ve tarak saklarlar. Gelini üç defa çeşmenin ayağından geçirirler, sonra tarak ve bıçağı bulursa oğlu olacağına inanırlar. Karı ve koca arasında geçimsizlik anlarında üfürükçülere muska yaptırarak ara bulmağa veya bozmağa çalışırlar.

ANADOLU BANKASI
SİZİN EŞİNİZİN
ÇOCUKLARINIZIN
KISACASI
AİLENİZİN BANKASIDIR

(Folklor : 56)

1965 YILINDA

25
MİLYON LİRALIK

LÜKS APARTMAN DAİRELERİ ÇEŞİTLİ VE ZENGİN PARA İKRAMİYELERİ

AKBANK

(Folklor : 57)

(Folklor : 58)

ÜNYON

SİGORTA KUMPANYALARI

Paris Merkezleri : 9, Place

Vendome

YANGIN, KAZA, TRAFİK

ve HAYAT

Türkiye İşletmeleri

Ünyon Han, Karaköy - İstanbul

Telefon : 44 48 48

Telgraf : ÜNYON

(Folklor : 59)

KÜTÜPHANESİ